



rijksuniversiteit
 groningen

Offline verbonden, online beschermd?

*De invloed van sociale bindingen op slachtofferschap van online
oplichting en fraude*

Offline connected, online protected?

*The influence of social bonds on victimization of online fraud and
scams*

Vera Schlette (4341449)

Rijksuniversiteit Groningen || Faculteit Gedrags- en maatschappijwetenschappen

Master Sociologie, Criminaliteit & Veiligheid

Begeleider: Bert Bieleman

Referent: Marinus Spreen

September 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting.....	5
1. Inleiding.....	7
1.1. Definities.....	7
1.2. Aanleiding.....	7
1.2.1. Gevolgen slachtofferschap online oplichting en fraude	8
1.3. Eerder onderzoek	8
1.4. Relevantie	9
1.4.1. Sociologische en wetenschappelijke relevantie.....	9
1.4.2. Beleidsrelevantie	10
1.5. Onderzoeksvraag en deelvragen	10
1.6. Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1. Eigenschappen online wereld.....	12
2.2. Theorieën	12
2.2.1. Sociale bindingstheorie.....	12
2.2.2. Routine activiteitentheorie.....	15
2.2.3. Gehechtheid.....	16
2.2.4. Levensstijltheorie.....	17
2.2.5. Betrokkenheid & toewijding.....	17
2.3. Andere invloedrijke factoren	18
2.3.1. Demografische kenmerken	18
2.3.2. Persoonlijkheidskenmerken.....	19
2.3.3. Internetgebruik.....	21
2.4. Conceptueel model.....	21
3. Methoden.....	23
3.1. Data.....	23
3.1.1. Beschrijving dataverzameling	23
3.1.2. Studies LISS-panel data.....	23
3.1.3. Datasets huidig onderzoek.....	24
3.2. Operationalisaties.....	25
3.2.1. Afhankelijke variabele.....	25
3.2.2. Onafhankelijke variabelen.....	26
3.2.3. Controlevariabelen.....	27
3.3. Analyseopzet.....	30
4. Resultaten	32

4.1.	Beschrijving respondenten.....	32
4.2.	Samenhang variabelen	35
4.3.	Hypothesetoetsing.....	35
4.3.1.	Hypothese 1: gehechtheid en slachtofferschap.....	35
4.3.2.	Hypothese 2: betrokkenheid en toewijding en slachtofferschap.....	37
4.3.3.	Andere invloedrijke factoren dataset A	39
4.3.4.	Andere invloedrijke factoren dataset B	39
4.4.	Modevaluatie.....	41
4.4.1.	Deviance en Hosmer-Lemeshow	41
4.4.2.	Onafhankelijke observaties.....	42
4.4.3.	Multicollineariteit	42
4.4.4.	Uitbijters	42
5.	Conclusie & discussie	43
5.1.	Conclusie & theoretische verklaringen bevindingen	43
5.1.1.	Beantwoording deelvragen	43
5.1.2.	Beantwoording onderzoeksvraag.....	45
5.2.	Discussie	45
5.2.1.	Methodologische verklaringen bevindingen.....	45
5.2.2.	Sterke en zwakke punten	46
5.2.3.	Aanbevelingen beleid en vervolgonderzoek.....	47
	Literatuurlijst.....	49
	Bijlage 1. Operationalisering variabelen	55
	Bijlage 2. Univariante statistieken.....	58
	Bijlage 3. Samenhang variabelen	61
	Bijlage 4. Mogelijk invloedrijke cases	65
	Bijlage 5. Verklaring ChatGPT	69

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn masterscriptie ter afronding van de master Sociologie met de specialisatie Criminaliteit en Veiligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen. De afgelopen maanden heb ik met veel toewijding en plezier aan dit onderzoek gewerkt, waarin ik mij heb verdiept in de relatie tussen sociale bindingen en slachtofferschap van online oplichting en fraude. Dit onderzoek is het einde van een leerzame en intensieve periode, waarin ik veel heb geleerd over zowel het doen van onderzoek als over mijzelf.

Graag wil ik mijn begeleider Bert Bieleman bedanken voor de deskundige begeleiding, waardevolle feedback en het meedenken gedurende het hele proces. Ook wil ik graag mijn referent Marinus Spreen bedanken voor zijn kritische blik, nuttige opmerkingen en het vrij maken van tijd voor het zijn van mijn referent. Tot slot wil ik mijn familie en vriend bedanken voor de aanmoediging, steun en vertrouwen in de afgelopen periode.

Ik wens u veel leesplezier.

Vera Schlette

September 2025

Samenvatting

Door digitalisering is niet alleen offline criminaliteit, maar ook online criminaliteit een groot risico geworden. Online oplichting en fraude is de meest voorkomende vorm van online criminaliteit waar personen slachtoffer van worden. Personen die slachtoffer zijn geweest van online oplichting en fraude kunnen last krijgen van slaapproblemen, angstklachten of depressieve gevoelens. Dit onderzoek had als doel om erachter te komen welke factoren invloed hebben op de kans dat een persoon slachtoffer wordt van online oplichting en fraude. Hiervoor is onder andere gebruik gemaakt van de sociale bindingstheorie. Ook worden de routine activiteitentheorie en de levensstijl theorie aangehaald. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt: *“In hoeverre beïnvloeden sociale bindingen de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude en hoe verhoudt dit zich tot de rol van de toezichthouder zoals beschreven in de routine activiteitentheorie?”*. Uit de literatuur blijkt dat een sterkere mate van de binding gehechtheid zorgt voor meer sociale controle en de aanwezigheid van een toezichthouder, wat bescherming kan bieden in risicovolle situaties. De aanwezigheid van de bindingen betrokkenheid en toewijding zorgt voor het hebben van een conventionele hoofdbezigheid en sport. Wanneer een persoon een conventionele levensstijl heeft, zal diegene zich niet snel blootstellen aan een afwijkende levensstijl. Het hebben van werk kan zorgen voor de aanwezigheid van sociale steun en sociale netwerken, wat een bepaalde mate van bescherming kan bieden in risicovolle situaties. Hieruit zijn twee hypothesen opgesteld: *“Een sterkere mate van offline gehechtheid leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude”* en *“Een sterkere mate van betrokkenheid en toewijding leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude”*.

De hypothesen zijn getoetst met data van het LISS-panel van de Universiteit Tilburg. Vanuit het LISS-panel zijn verschillende studies gebruikt. Hieruit zijn twee datasets tot stand gekomen. De eerste dataset bestaat uit 1597 respondenten en de tweede dataset bestaat uit 131 respondenten. Met deze datasets zijn de hypothesen met logistische regressieanalyses getoetst. De onderzoeksresultaten laten zien dat het verwachte effect van de binding gehechtheid deels leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. De gehechtheid van houding, het gevoel van personen meer verbonden te zijn met anderen, leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap. Het meer contact hebben met familie, vrienden en burens, de gehechtheid van sociale contacten, leidt niet tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. De bindingen betrokkenheid en toewijding waren opgesplitst in hoofdbezigheid en sport. Er werd verwacht dat de aanwezigheid van deze bindingen zou zorgen voor een kleinere kans op slachtofferschap. Dit werd echter niet bevestigd door de resultaten. De resultaten zijn gecontroleerd voor de variabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit, internetgebruik, extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid. Het effect van gehechtheid van sociale contacten, gehechtheid van houding

en betrokkenheid en toewijding aan sport op slachtofferschap blijft na controle voor geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik hetzelfde. Het effect van betrokkenheid en toewijding aan hoofdbezigheid verandert wel, wat erop wijst dat deze relatie voor een groot deel verklaard kan worden door de achtergrondkenmerken. Verder laten de resultaten zien dat geslacht en opleidingsniveau niet samenhangen met de kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude. Wel blijkt uit de resultaten dat personen die jonger zijn, personen die impulsiever zijn en personen die meer gebruik maken van het internet een grotere kans hebben op slachtofferschap. Extraversie verkleint de kans op slachtofferschap en een hogere mate van openheid vergroot juist de kans.

Dit onderzoek laat zien dat het beleid zich vooral moet richten op het versterken van sociale gehechtheid en netwerken, omdat deze bescherming kunnen bieden tegen online oplichting en fraude. Het bewustmaken van de directe omgeving als informele toezichhouders kan worden bereikt door het inzetten van preventiecampagnes om zo het gesprek aan te gaan over online risico's. Het versterken van de sociale verbondenheid kan bereikt worden via buurtinitiatieven, jongerenwerk of digitale gemeenschappen. Dit kan bijdragen aan het verminderen van risicovol onlinegedrag en het vergroten van de weerbaarheid van personen. Voor vervolgonderzoek is het aan te raden om een onderzoek uit te voeren waarin alle vier de sociale bindingen worden meegenomen om hun invloed op slachtofferschap van online oplichting en fraude vast te stellen. In dat onderzoek kan de rol van sociale factoren op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude nader onderzocht worden. Zo een vervolgonderzoek kan allereerst bestaan uit een kwantitatief deel met een representatieve steekproef waarin wordt gevraagd naar de offline relaties van personen en hoe verbonden zij zich voelen met de personen om hen heen. Hierin worden de bindingen allemaal apart geoperationaliseerd en meegenomen in het onderzoek. Het kwalitatieve onderdeel bestaat uit diepte-interviews met zowel slachtoffers als niet-slachtoffers om te begrijpen waarom sociale bindingen wel of geen bescherming bieden.

1. Inleiding

Het internet is niet meer weg te denken uit het dagelijks leven. Maar liefst 98% van de Nederlanders maakt gebruik van het internet door andere te e-mailen, sociale media te gebruiken, om muziek te luisteren of het (ver)kopen van producten en diensten (CBS, 2025a). Deze digitalisering biedt veel mogelijkheden en voordelen, maar brengt ook risico's met zich mee. Door de digitalisering zijn mensen tegenwoordig niet alleen meer kwetsbaar voor traditionele misdrijven zoals inbraak of fysiek geweld, maar ook voor online delicten zoals computervirussen of online bedreiging (Aebi et al., 2025).

1.1. Definities

Binnen de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen gedigitaliseerde criminaliteit en cybercriminaliteit. Gedigitaliseerde criminaliteit betreft misdrijven waarbij het middel een onderdeel van informatie- en communicatietechnologie (ICT) bevat en het misdrijf gericht is op een persoon. Hierbij kan je denken aan online bedreiging of online fraude. Bij cybercriminaliteit wordt ICT voor zowel het middel, als het doel voor het misdrijf gebruikt. Voorbeelden van cybercriminaliteit zijn een computervirus of hacken (Sipma & van Leijssen, 2019).

In dit onderzoek staat slachtofferschap van online oplichting en fraude centraal. Hieronder vallen personen die slachtoffer zijn geworden van aan-of verkoopfraude, fraude met betalingsverkeer en identiteitsfraude. Bij aankoopfraude worden online bestellingen wel betaald, maar nooit geleverd. Bij verkoopfraude zijn producten online verkocht, maar nooit betaald door de koper. In het geval van fraude betalingsverkeer kreeg een crimineel toegang tot een creditcard of bankrekening van het slachtoffer en boekte daar vervolgens geld vanaf. Identiteitsfraude houdt in dat iemand op een illegale manier de persoonlijke gegevens van een ander gebruikt (CBS, 2025b).

1.2. Aanleiding

Online oplichting en fraude is de meest voorkomende vorm van online criminaliteit; 9% van alle slachtoffers van online criminaliteit is slachtoffer geweest van online oplichting of fraude (Akkermans et al., 2024). Het aantal slachtoffers van online oplichting en fraude is de afgelopen jaren sterk gestegen. In 2024 waren 1,4 miljoen Nederlanders van 15 jaar of ouder slachtoffer van één of meer vormen van online oplichting of fraude (CBS, 2025c). In 2022 waren dit 1,1 miljoen slachtoffers (CBS, 2023). Bovendien verwacht de politie dat door de toepassing van kunstmatige intelligentie en deepfakes online fraude de aankomende jaren waarschijnlijk zal toenemen. Een deepfake is een beeld-, audio-, of videobestand dat door kunstmatige intelligentie wordt gecreëerd en waardoor het lijkt alsof een persoon wat zegt of doet, wat in de werkelijkheid niet is gebeurd. Dit gebruik van kunstmatige intelligentie kunnen fraudepogingen overtuigender maken, waardoor fraude moeilijker te herkennen is.

Door de inzet van die middelen wordt de weerbaarheid van potentiële slachtoffers onder druk gezet (NU.nl, 2024).

1.2.1. Gevolgen slachtofferschap online oplichting en fraude

Naast de stijgende cijfers is de ernst van deze vorm van online criminaliteit goed zichtbaar. Van de personen die slachtoffer zijn geweest van online oplichting en fraude geven één op de vier personen aan problemen te ervaren (Politie, 2024). Slachtoffers melden onder andere dat ze minder vertrouwen hebben in anderen en een verhoogd gevoel van onveiligheid te ervaren (CBS, 2025c). Ook kunnen fysieke klachten een gevolg zijn van slachtofferschap van online oplichting en fraude. Voorbeelden hiervan zijn slapeloosheid, misselijkheid en gewichtsverlies. Uit interviews blijkt dat de gevolgen van online fraude langdurig in iemand zijn leven kunnen voortbestaan. Zo vertelde een vrouw dat zij na het voorval telkens het gevoel had dat ze werd gevolgd en daardoor uiteindelijk is verhuisd; de paniek en het gevoel van onveiligheid bleef ondanks de verhuizing bestaan (Cross et al., 2016).

Naast de fysieke klachten is de financiële schade groot. In 2023 raakten Nederlanders ongeveer 109 miljoen euro kwijt aan criminelen door online fraude (NU.nl, 2024). Een voorbeeld van de financiële schade was te zien bij Heidi (niet haar echte naam), die via Marktplaats werd opgelicht en daardoor €400 aan concertkaartjes verloor die ze nooit had gekregen (ABN AMRO, z.d.). Uit een interview van Cross et al. (2016) blijkt dat een slachtoffer financieel zo in de problemen zit dat die persoon ondanks een fulltime baan geen leningen meer kan krijgen en ook geen eigen woning meer kan hebben.

Wanneer de gevolgen van online oplichting en fraude worden vergeleken met die van traditionele vormen van digitale criminaliteit, zoals bankhelpdeskfraude, lijken de gevolgen vaak vergelijkbaar: financiële gevolgen, schaamte en minder vertrouwen in anderen. Toch zijn er ook verschillen. Zo begrijpen slachtoffers van online delicten vaak niet wat er is gebeurd. Deze gevoelens van onzekerheid blijven bij bijvoorbeeld identiteitsfraude vaak hangen. Slachtoffers zijn bang dat hun gelekke gegevens opnieuw worden misbruikt. Bovendien voelen slachtoffers zich niet altijd serieus genomen door instanties zoals de politie. Dit kan ervoor zorgen dat de daders onvoldoende worden aangepakt, waardoor bijvoorbeeld fraudewebshops blijven bestaan (Politie, 2024).

Deze psychologische, fysieke en financiële gevolgen laten zien dat de impact van online oplichting en fraude ernstige en vaak langdurige gevolgen heeft voor slachtoffers. Dit benadrukt het belang om inzicht te krijgen in dit type slachtofferschap en de factoren die hierop van invloed zijn.

1.3. Eerder onderzoek

Dit onderzoek focust zich op factoren die invloed hebben op de kans dat personen slachtoffer worden van online oplichting en fraude. Uit eerder onderzoek zijn verschillende factoren naar voren gekomen

die invloed hebben op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Uit onderzoek van Zhang en Ye (2022) blijkt dat de volgende personen een grotere kans hebben op slachtoffer te worden van online fraude: personen die jonger zijn en/of personen die een lager opleidingsniveau hebben en/of een hogere mate van impulsiviteit hebben en/of personen met meer vertrouwen in anderen en/of personen met minder sociale steun om hen heen. Paulissen en van Wilsem (2015) vonden dat hoger opgeleiden een grotere kans hebben om slachtoffer te worden van creditcardfraude, terwijl Guedes et al. (2022) hebben gevonden dat zowel hoger opgeleiden als vrouwen een verhoogd risico lopen op identiteitsfraude. Ook persoonlijkheidskenmerken spelen een rol: slachtoffers scoren hoger op extraversie, altruïsme en consciëntieusheid en lager op neuroticisme (Borwell et al., 2018). Daarnaast blijkt een hogere mate van impulsiviteit en daarmee een lagere mate van zelfcontrole samen te hangen met een grotere kans op slachtofferschap (Zhang & Ye, 2022). Schreck en Fisher (2004) benadrukken dat sociale factoren een rol kunnen spelen. Zo kunnen de relaties die jongeren hebben met ouders of leeftijdsgenoten een beschermende rol bieden in het worden van slachtoffer van criminaliteit. Zij leggen hierbij de link met sociale bindingen, het concept wat centraal staat in het huidige onderzoek.

1.4. Relevantie

1.4.1. Sociologische en wetenschappelijke relevantie

De sociologie van criminaliteit en veiligheid wil onder andere inzicht bieden in de factoren die samenhangen met dader- en slachtofferschap. Hierbij gaat het niet alleen om de individuele eigenschappen van personen, maar ook om de sociale context waarin individuen zich bevinden. Dit onderzoek richt zich op de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969), waarin de sociale context van het individu centraal staat. De sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) is een klassieke theorie binnen de criminologie en sociologie die probeert te verklaren waarom mensen geen crimineel gedrag vertonen. Hirschi (1969) stelt met zijn sociale bindingstheorie dat mensen zich aan de regels houden wanneer hun bindingen met maatschappij, gezin en instituties sterk genoeg zijn. Cohen en Felson (1979) benadrukken met hun routine activiteitentheorie (RAT) dat criminaliteit ontstaat wanneer een gemotiveerde dader, een geschikt doelwit en het ontbreken van een toezichthouder samenkomen. De aanwezigheid van een toezichthouder kan zorgen voor sociale controle, wat bescherming kan bieden in risicovolle situaties. Beide theorieën vullen elkaar aan doordat de eerste verklaart waarom iemand geneigd is regels te overtreden, terwijl de tweede uitlegt onder welke omstandigheden dat gedrag daadwerkelijk tot criminaliteit leidt. Het is interessant om te onderzoeken of de sociale bindingstheorie en de RAT, die oorspronkelijk toe worden gepast op ouderschap, ook toepasbaar zijn op (online) slachtofferschap. In de literatuur wordt hier nog weinig aandacht aan besteed. Dit is opvallend, aangezien eerdere onderzoeken aantonen dat overlap bestaat tussen de risicofactoren van dader- en slachtofferschap (Jennings et al., 2010). Ten eerste hebben mannen een grotere kans om zowel dader als slachtoffer van criminaliteit te worden (Aaltonen et al., 2011; Sipma & Van Leijssen, 2019). Ook leeftijd speelt een rol: jongeren zijn vaker betrokken bij criminaliteit, zowel als dader als slachtoffer

(Sipma & Van Leijssen, 2019). Daarnaast hebben daders en slachtoffers van criminaliteit vaak een lagere mate van zelfcontrole (Kranenbarg & Van 't Hoff-De Goede, 2023). Bepaalde factoren lijken zowel voor dader- als slachtofferschap van belang te zijn. Mogelijk is deze overlap ook zichtbaar bij de sociale bindingstheorie. Dit onderzoek kan bijdragen aan de bestaande literatuur en wellicht een nieuw perspectief op het onderwerp bieden.

1.4.2. Beleidsrelevantie

Dit onderzoek kan bijdragen aan meer inzichten in de factoren die samenhangen met slachtofferschap van online oplichting en fraude. Deze inzichten kunnen aanknopingspunten bieden voor preventief beleid, dat zich richt op het versterken van sociale bindingen van kwetsbare groepen, om zo hun weerbaarheid tegen online criminaliteit te vergroten. Voor het ontwikkelen van preventief beleid is het van belang om te weten welke personen een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden (Borwell et al., 2018). Omdat preventiemaatregelen vaak de nadruk leggen op technologische oplossingen in plaats van op de persoonlijke en sociale factoren van de potentiële slachtoffers, kunnen de resultaten van dit onderzoek ook bijdragen aan gerichte voorlichtingscampagnes. Daarbij kan niet alleen worden gewezen op de online risico's, maar ook op het belang van sociale verbondenheid als beschermende factor (Stol et al., 2012). Zo kan dit onderzoek beleidsmakers ondersteunen bij het herkennen van risicogroepen die mogelijk extra ondersteuning nodig hebben op het gebied van online slachtofferschap, om dit in de toekomst te voorkomen.

1.5. Onderzoeksvraag en deelvragen

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt als volgt: *“In hoeverre beïnvloeden sociale bindingen de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude en hoe verhoudt dit zich tot de rol van de toezichthouder zoals beschreven in de routine activiteitentheorie?”*

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. In hoeverre kan de sociale bindingstheorie, die oorspronkelijk bedoeld is om crimineel gedrag te verklaren, ook worden ingezet om slachtofferschap van online oplichting en fraude te verklaren?
2. Hoe kunnen sociale bindingen functioneren als toezichthouder zoals in de routine activiteitentheorie wordt beschreven?
3. Wat is het verband tussen de sterkte van sociale bindingen en de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude?
4. Welke andere factoren spelen een rol om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude?

1.6. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader gepresenteerd, waarin relevante theorieën en begrippen uiteen worden gezet. In hoofdstuk 3 worden de methoden besproken, waarin wordt toegelicht hoe de data zijn verzameld en hoe deze zijn geanalyseerd. Hoofdstuk 4 bevat de resultaten van de uitgevoerde statistische analyses. In hoofdstuk 5 worden de conclusie, discussie en aanbevelingen besproken. Tot slot volgen de literatuurlijst en de bijlagen.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader worden verschillende theorieën besproken die verklaren waarom personen slachtoffer kunnen worden van online oplichting en fraude. Hierbij staat de sociale bindingstheorie centraal. Ook wordt ingegaan op de routine activiteitentheorie, de levensstijl theorie en andere verklarende factoren voor de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Hoewel deze theorieën in eerste instantie van toepassing zijn op offline crimineel gedrag, kunnen deze ook toegepast worden op online criminaliteit, al moet daarbij rekening gehouden worden met de specifieke kenmerken van de digitale wereld (Holt & Bossler, 2008; Guerra & Ingram, 2020). Deze zullen als eerst worden toegelicht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conceptueel model.

2.1. Eigenschappen online wereld

De online omgeving kent enkele eigenschappen die deze onderscheiden van de offline omgeving. Allereerst vervagen tijd en ruimte, waardoor interacties en handelingen wereldwijd en op ieder moment kunnen plaatsvinden (Yar, 2005). Daarnaast biedt het internet mogelijkheden voor anonimiteit en ontmenselijking, waardoor gebruikers minder direct geconfronteerd worden met de gevolgen van hun handelen. Met andere woorden is er minder sprake van empathie (Shaw, 2019). Ook is sprake van een grote zichtbaarheid en toegankelijkheid: persoonlijke informatie en kwetsbare systemen zijn eenvoudig vindbaar en bereikbaar (Leukfeldt et al., 2017). Verder wordt toezicht in digitale omgevingen vaak verzorgd door technische middelen zoals firewalls en algoritmes, in plaats van door interpersoonlijke sociale controle (Yar, 2005) én overstijgt de impact op slachtoffers vaak de grenzen van tijd, ruimte en publiek (Leukfeldt et al., 2018). Tot slot leidt de altijd-online cultuur ertoe dat gebruikers voortdurend verbonden zijn en een aanzienlijk deel van hun sociale en informatieve interacties in digitale contexten plaatsvindt (Van den Eijnden et al., 2013).

2.2. Theorieën

2.2.1. Sociale bindingstheorie

De sociale controle theorie, ook wel de sociale bindingstheorie genoemd, van Hirschi (1969) is één van de meest toegepaste theorieën voor het verklaren van criminaliteit. Sociale controle verwijst naar de manier waarop personen elkaar (bewust of onbewust) aanmoedigen om zich aan de geldende normen en waarden van de samenleving te houden. Sociale controle kan zowel formeel (door wettelijke instanties of autoriteiten), als informeel (door familie of vrienden) tot stand komen (Janowitz, 1975). In de sociale bindingstheorie wordt een verklaring gegeven voor het conforme en non-conforme gedrag van personen. Vanuit het perspectief van ouderschap probeert de sociale bindingstheorie te verklaren waarom personen zich aan de regels houden in plaats van waarom ze deze overtreden. Volgens Hirschi (1969) zijn personen van nature geneigd een misdaad te plegen, maar weerhouden sterke sociale bindingen met andere (conventionele) personen en de maatschappij hen

daarvan. Hier staat voornamelijk de informele sociale controle centraal. Wanneer een persoon sterke bindingen heeft, laat dit een hechte verbondenheid van een individu met zijn of haar omgeving of met de samenleving zien (Hirschi, 1969). Hoe sterker deze binding is, hoe groter de kans dat een persoon zich aan de maatschappelijke normen houdt en conventioneel gedrag vertoont. De sociale bindingstheorie stelt dat een gebrek aan conventionele bindingen ervoor kan zorgen dat een persoon geen conventioneel gedrag vertoont en sneller criminaliteit begaat (Hirschi, 1969). Vanuit het perspectief van het slachtoffer dienen sociale bindingen als beschermende factor voor het worden van slachtoffer van criminaliteit (Higgins et al., 2012).

De sociale bindingstheorie bevat vier soorten bindingen: *'Attachment'* (gehechtheid), *'Commitment'* (toewijding), *'Involvement'* (betrokkenheid) en *'Belief'* (overtuiging). Bij de binding **gehechtheid** gaat het om de emotionele verbondenheid die een persoon heeft met onder andere familie, vrienden, leeftijdsgenoten en school. **Toewijding** gaat over de investering in conventionele doelen, bijvoorbeeld de investeringen die een persoon maakt op het gebied van school of werk. Bij **betrokkenheid** gaat het over de mate waarin een persoon betrokken is bij conventionele activiteiten zoals werk, school, sport of het hebben van hobby's. De laatste binding, **overtuiging**, heeft te maken met het geloof in de geldigheid van maatschappelijke normen, wetten en autoriteit (Hirschi, 1969). In dit onderzoek worden drie van de vier bindingen van de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) meegenomen: gehechtheid, toewijding en betrokkenheid. Er is voor gekozen om de vierde binding, overtuiging, niet mee te nemen, omdat deze binding met de beschikbare data niet goed te operationaliseren en te meten is.

De bindingen kunnen worden vertaald naar de online omgeving. Ten eerste zorgt de tijds- en ruimte-onafhankelijkheid van onlinecommunicatie ervoor dat traditionele vormen van sociale controle, zoals fysieke nabijheid van ouders of leraren, afnemen. Hierdoor kan de gehechtheid met anderen en toewijding voor conventionele doelen verzwakken (Yar, 2005). Ten tweede spelen anonimiteit en ontmenselijking een rol: online interacties maken slachtoffers minder zichtbaar en tastbaar (Shaw, 2019). Er is sprake van een afstand tussen dader en slachtoffer, waardoor het gevoel van empathie van de dader naar het slachtoffer afneemt (Button et al., 2014; Shaw, 2019). Dit kan ertoe leiden dat individuen met een zwakke overtuiging van maatschappelijke normen sneller overgaan tot online grensoverschrijdend gedrag (Shaw, 2019). Een derde kenmerk is de zichtbaarheid en toegankelijkheid van doelwitten. Persoonlijke informatie en kwetsbare systemen zijn eenvoudig vindbaar, waardoor de prikkel tot misbruik groter wordt, zeker voor personen met een lage betrokkenheid of personen die weinig te verliezen hebben (Leukfeldt et al., 2017). Door de technische aard van toezicht in plaats van sociaal en interpersoonlijk, worden bindingen gebaseerd op gehechtheid en overtuiging minder versterkt dan in face-to-face contexten (Yar, 2005). Tot slot leidt de altijd-online cultuur ertoe dat jongeren een groot deel van hun sociale bindingen ontwikkelen in digitale omgevingen. Positieve

bindingen, zoals online vriendschappen of educatieve activiteiten, kunnen de gebondenheid aan conventionele structuren versterken. Daarentegen kunnen langdurige participatie in deviante onlinegemeenschappen en compulsief internetgebruik juist bindingen met school of gezin verzwakken (Van den Eijnden et al., 2013).

Onderzoek naar slachtofferschap van online oplichting en fraude laat zien dat verschillende psychologische en sociale factoren een rol spelen bij het wel of niet worden van slachtoffer van online oplichting en fraude. Slachtoffers blijken allereerst gevoelig te zijn voor autoriteit en legitimiteit, bijvoorbeeld wanneer zij logo's of namen van grote en bekende bedrijven zien (Button et al., 2014). Een concreet voorbeeld van het gebruik van een legitiem bedrijf voor het plegen van fraude is het verhaal van “Kim” (niet haar echte naam), die haar camper wilde verkopen via de autoverkoopsite Autoscout. Via e-mail raakte zij in contact met een zogenaamde koper, die haar een contract van Autoscout opstuurde met een bijgevoegde kopie van zijn paspoort. Nadat Kim het contract had ondertekend stuurde zij het contract op, samen met haar IBAN-nummer en een kopie van haar paspoort. Toen haar werd verzocht om €700 over te maken zodat het bedrag zou worden vrijgegeven, gingen de alarmbellen af en realiseerde ze dat het om fraude ging. In eerste instantie dacht ze dat het voorbij was en ondernam ze geen verdere actie. Later bleek echter dat haar identiteit werd gebruikt om andere slachtoffers te maken en dat zij slachtoffer was geworden van identiteitsfraude (RTL Nieuws, 2025).

Ook wordt bij fraudepogingen vaak ingespeeld op de basisbehoeften bij personen, zoals financiële zekerheid, angst en emoties. Een voorbeeld hiervan is het aanbieden van een baan en een vast inkomen, wat aantrekkelijk kan zijn voor personen die hier sterk behoefte aan hebben. Wanneer een persoon echter al over een baan beschikt en conventionele bindingen zoals betrokkenheid en toewijding aanwezig zijn, kan de verleiding om op de fraudepoging in te gaan kleiner zijn (Button et al., 2014). Naast het inspelen op de basisbehoeften maken fraudeurs vaak gebruik van dwang, bijvoorbeeld door te dreigen dat zij wat hebben over het slachtoffer waarmee ze naar de politie kunnen gaan of door het dreigen met geweld. Wanneer personen zich verbonden voelen met anderen, voelen zij zich meer gesteund en kunnen zij sneller om hulp vragen in hun sociale netwerken, in plaats van in te gaan op de fraudepoging (Button et al., 2014).

Ook blijkt dat veel slachtoffers voornamelijk vertrouwen op de interactie met de fraudeur in plaats van kritisch te kijken naar de inhoud van het fraudebericht. Fraudeurs scheppen vaak een persoonlijke band waarbij het gevoel van wederkerigheid wordt gecreëerd, waardoor het slachtoffer sneller geneigd is in te gaan op de fraudepoging.

Verder wordt vaak gebruik gemaakt van tijd gelimiteerde berichten waar vooral personen met een lage mate van sociale controle voor vallen. Zij hebben minder mensen om zich heen die hen op korte termijn kunnen waarschuwen of ondersteunen, waardoor de slachtoffers eerder geneigd zijn in te gaan op de berichten of doen wat hen wordt gevraagd. Regelmatig internet- en e-mailgebruik kan deze kwetsbaarheid verder vergroten (Norris et al., 2019).

2.2.2. Routine activiteitentheorie

De sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) werd door Felson aan de routine activiteitentheorie gekoppeld (1995). De routine activiteitentheorie (RAT) van Cohen & Felson (1979) is een bekende theorie om de kans op slachtofferschap te verklaren. De routine activiteitentheorie stelt dat, afhankelijk van bepaalde factoren, slachtoffers en daders samen kunnen komen en elkaar kunnen ‘ontmoeten’ in tijd en ruimte. Dat gemotiveerde daders en aantrekkelijke doelwitten elkaar tegenkomen, is vooral mogelijk wanneer onvoldoende toezicht of bescherming aanwezig is. Volgens deze theorie kan een misdaad plaatsvinden wanneer drie factoren tegelijkertijd en op dezelfde plek samenkomen: (a) een gemotiveerde dader, (b) een geschikt doelwit en (c) de afwezigheid van een geschikte toezichthouder (Cohen & Felson, 1979).

Een **gemotiveerde dader** is een persoon die bereid is een misdaad te plegen wanneer de mogelijkheid zich voordient (Akers, 2000). Een **geschikt doelwit** (het slachtoffer) is een persoon die aantrekkelijk en kwetsbaar is voor de dader en waarvan de dader denkt dat diegene waarde voor hem heeft (bijvoorbeeld geld). Deze waarde is voor de dader zichtbaar, bereikbaar en kan door de dader worden misbruikt (Felson & Clarke, 1998). De laatste factor is de **afwezigheid van een geschikte toezichthouder**, het ontbreken van een beschermende factor voor het doelwit waardoor het voor de dader mogelijk is om het misdrijf te plegen (Cohen & Felson, 1979).

Wanneer een misdaad plaatsvindt, komen volgens de routine activiteitentheorie de drie factoren samen. Wanneer één van deze drie factoren niet aanwezig is, bestaat een kleinere kans dat de misdaad plaatsvindt en een persoon slachtoffer wordt van criminaliteit (Tewksbury & Mustaine, 2000). Voor de online wereld geldt daarnaast nog het volgende. Allereerst vergroot het internet de beschikbaarheid van geschikte doelwitten, omdat persoonlijke gegevens, financiële informatie en kwetsbare systemen wereldwijd toegankelijk zijn (Leukfeldt et al., 2017). Daarbij is sprake van tijd- en ruimte-onafhankelijkheid, waardoor daders en doelwitten elkaar gemakkelijk kunnen “ontmoeten”, ongeacht fysieke afstand (Yar, 2005). Door de zichtbaarheid en vindbaarheid van gebruikers en hun digitale activiteiten, zoals via sociale media en zoekmachines, worden deze een makkelijker doelwit (Pratt et al., 2010). Een toezichthouder is iets of een persoon die ervoor zorgt dat een persoon minder snel slachtoffer wordt, doordat er (on)zichtbare bescherming of controle is (Cohen & Felson, 1979). Oorspronkelijk was het idee van een toezichthouder bedoeld als de fysieke aanwezigheid van een

persoon om een misdaad te voorkomen. De rol van toezichthouder kan zich echter ook in de technologische of online vorm voordoen. Dit zijn bijvoorbeeld bewakingscamera's of het gebruik van virusbescherming op een computer (Vakhitova et al., 2022). De altijd-online cultuur zorgt daarnaast voor dat convergentie van dader, doelwit en gebrek aan toezicht in principe continu mogelijk is (Van den Eijnden et al., 2013). In dit onderzoek wordt gefocust op de toezichthouder in de fysieke vorm, aangezien het gaat om de sociale bindingen van personen. Een toezichthouder kan ingrijpen om een misdaad te stoppen of te verhinderen (Cohen & Felson, 1979) en dit kan dienen als effectieve supervisie en bescherming (Schreck & Fisher, 2004).

2.2.3. Gehechtheid

De mate van gehechtheid kan gekoppeld worden aan de rol van toezichthouder uit de routine activiteitentheorie. De rol van toezichthouder van de routine activiteitentheorie komt ten eerste terug in de vorm van sociale hechting, één van de bindingen van de sociale bindingstheorie en ten tweede in de vorm van sociale controle. De personen die als toezichthouder kunnen optreden, zijn voornamelijk personen die een persoonlijke band hebben met het (potentiële) slachtoffer. Dit kunnen bijvoorbeeld familieleden, partners, vrienden of collega's zijn. Zij kunnen bij online criminaliteit fungeren als beschikbare en tussenkomende toezichthouders. Uit Zweeds netwerkonderzoek blijkt dat het hebben van meer hechte contacten samenhangt met minder slachtofferschap (Mollenhorst et al., 2018). De toezichthouder voelt zich verantwoordelijk om in te grijpen bij een mogelijke misdaad wanneer dat nodig is, bijvoorbeeld door hen te waarschuwen of hulp te bieden (Vakhitova et al., 2021). Deze toezichthouders kunnen het 'samenkomen' van de dader en het doelwit direct of indirect, bewust of onbewust, verstoren. De aanwezigheid van de persoon hoeft echter niet te betekenen dat die persoon fysiek aanwezig is, dit kan ook iemand op afstand zijn (Hollis-Peel et al., 2011; Miró, 2014). Uit onderzoek van Oksanen & Keipi (2013) blijkt daarnaast dat voor vrouwen offline sociale netwerken fungeren als een positieve beschermende factor voor het worden van slachtoffer van online criminaliteit. Binnen deze sociale netwerken vallen onder andere familieleden, vrienden of collega's (als ze deze buiten kantooruren om zien). Op deze manier leidt een sterke hechting tot sociale controle. Een sterkere mate van gehechtheid en daarmee sociale controle in iemand zijn omgeving zorgt ervoor dat risicovolle situaties eerder worden vermeden, wat uiteindelijk de kans op slachtofferschap vermindert (Pratt & Turanovic, 2015).

De sociale hechting van personen speelt ook een belangrijke rol bij een ander onderdeel van de routine activiteitentheorie, zoals bij de blootstelling aan gemotiveerde daders. Een sterke band met onder andere familieleden kan er (indirect) voor zorgen dat potentiële slachtoffers minder snel met daders in aanraking komen, omdat zij door hen beter in de gaten kunnen worden gehouden. Personen die sterke hechtingen met anderen hebben, worden vaak omringd door personen die zich verantwoordelijk voor hen voelen. Deze toezichthouders kunnen ervoor zorgen dat risicovol gedrag kan worden voorkomen,

omdat zij zich sociaal verplicht voelen om het potentiële slachtoffer te beschermen en dat diegene zich niet als een aantrekkelijk doelwit gaat gedragen. Dit kunnen ze doen door ervoor te zorgen dat het potentiële slachtoffer voorzorgsmaatregelen treft, door bijvoorbeeld sterke wachtwoorden te gebruiken (Schreck & Fisher, 2004). Zowel bij de blootstelling aan gemotiveerde daders, als de aantrekkelijkheid komt de rol van toezichthouder weer terug.

De routine activiteitentheorie stelt dat de aanwezigheid van een toezichthouder criminaliteit kan verhinderen en de kans op slachtofferschap verkleint. Door de aanwezigheid van een toezichthouder benadrukt de routine activiteitentheorie hoe sociale controle de kans op slachtofferschap beïnvloedt. Dit laat zien hoe de binding gehechtheid een beschermende rol kan bieden en ervoor kan zorgen dat meer toezicht wordt gehouden op het potentiële slachtoffer (Felson, 1995). Vanuit deze verklaring is de volgende hypothese opgesteld: *H1: Een sterkere mate van offline gehechtheid leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude.*

2.2.4. Levensstijltheorie

Een andere criminologische theorie die een verklaring geeft voor slachtofferschap is de levensstijltheorie van Hindelang et al. (1978). Volgens deze theorie zijn verschillen in de kans op slachtofferschap te verklaren door verschillen in levensstijl. Een levensstijl zijn de routinematige en dagelijkse activiteiten van een persoon. Hieronder vallen zowel beroepsactiviteiten, zoals werk en school, als de vrijetijdsbesteding, zoals het hebben van hobby's of het beoefenen van sport. Afhankelijk van het soort activiteiten dat iemand uitvoert en de sociale contacten die een persoon heeft, wordt men meer of minder blootgesteld aan risico's op bepaalde plaatsen, tijden of situaties (Meier & Miethe, 1993). Iemand zijn levensstijl is bepalend voor de mate van blootstelling aan risico's. Hierbij wordt de aanname gedaan dat als een persoon risicovol gedrag vertoont en een afwijkende levensstijl heeft in plaats van een conventionele levensstijl, de kans dat diegene slachtoffer wordt van criminaliteit groter is (Pratt & Turanovic, 2015). Wanneer een persoon voornamelijk zijn tijd besteedt aan conventionele activiteiten, zijn er minder mogelijkheden om in risicovolle situaties terecht te komen (Hindelang et al., 1978). In de online context betekent dit dat bepaalde online leefstijlen, zoals intensief gebruik van sociale media, frequente deelname aan online gamen of risicovol surfgedrag, de blootstelling aan potentiële daders en kwetsbare situaties vergroten (Pratt et al., 2010). Wie daarentegen terughoudender online actief is of zich vooral begeeft in beveiligde omgevingen, loopt minder risico.

2.2.5. Betrokkenheid & toewijding

De levensstijltheorie sluit aan bij de binding betrokkenheid uit de sociale bindingstheorie, die verwijst naar de mate waarin een persoon zich bezighoudt met het uitvoeren van conventionele activiteiten. Wanneer iemand een conventionele levensstijl heeft, conformeert diegene zich aan de

maatschappelijke normen. Deze levensstijl bestaat bijvoorbeeld uit het hebben van legaal werk of het uitvoeren van vrijwilligerswerk of sport. Doordat een persoon de keuze maakt om deze levensstijl te hebben en deze ook wil behouden, zal diegene zich minder snel blootstellen aan een niet-conventionele of afwijkende levensstijl. Op deze manier wordt een persoon ook minder in contact gebracht met criminaliteit of personen in een crimineel circuit, wat de kans op slachtofferschap ook verkleint (Jennings et al., 2010).

Dit komt overeen met de ‘victim-offender’ overlap, waarbij wordt aangenomen dat personen die zelf betrokken zijn bij criminaliteit een grotere kans hebben om ook slachtoffer te worden van criminaliteit. Een conventionele levensstijl verkleint daarmee niet alleen de kans op ouderschap, maar ook de kans op slachtofferschap, omdat personen minder risico’s opzoeken (Jennings et al., 2010). Het niet uitvoeren van risicovol gedrag zorgt ervoor dat een persoon meer sociale steun en sociale netwerken heeft (Cecen-Celik & Keith, 2016). Deze ondersteuning kan een bepaalde mate van bescherming bieden in risicovolle situaties. Hier is ook weer de rol van toezichthouder terug te zien. Hoe meer een persoon deelneemt aan conventionele activiteiten, hoe minder tijd die persoon heeft voor risicovolgedrag en hoe groter de investering en de toewijding in een conforme levensstijl (Popp & Peguero, 2012). Hieruit volgt de volgende hypothese: *H2: Een sterkere mate van offline betrokkenheid en toewijding leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude.*

2.3. Andere invloedrijke factoren

2.3.1. Demografische kenmerken

Naast de invloed van de sociale bindingen op de kans op slachtofferschap worden ook andere invloedrijke factoren onderzocht. Ten eerste hebben **jongeren** een grotere kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude dan ouderen (Zhang & Yhe, 2022). Volgens Wijzer in geldzaken, een initiatief van het ministerie van Financiën, is één op de vijf jongeren tussen de zestien en negentien jaar opgelicht door een nepwebwinkel. Hierbij werd het bestelde product niet geleverd en waren zij hun geld kwijt. Van deze jongeren gaf 3% aan dat zij zelfs meerdere keren slachtoffer zijn geweest van online oplichting en fraude (NU.nl, 2025). De reden dat jongeren vaker slachtoffer worden is omdat zij meer internet gebruiken, bijvoorbeeld door sociale media of het participeren in onlinegemeenschappen. Jongeren zoeken vaker via deze weg naar een manier om met anderen te communiceren, wat echter gepaard gaat met onervarenheid en meer kans op risico’s en kansen op berichten van fraudeurs wat hen kwetsbaarder maakt om slachtoffer te worden van criminaliteit (Oksanen & Keipi, 2013; Van Wilsem, 2013).

De invloed van het **opleidingsniveau** laat in verschillende onderzoeken verschillende resultaten zien. Uit zowel het onderzoek van Zhang en Ye (2022) en Mesch en Dodel (2018) blijkt dat lager opgeleiden een hogere kans hebben op slachtofferschap. Dit kan komen doordat personen met een

lager opleidingsniveau eerder geneigd zijn om op fraude pogingen te reageren (Mesch & Dodel, 2018). Uit onderzoek van Oksanen & Keipi (2013) blijkt echter dat hoog opgeleiden een grotere kans hebben om slachtoffer te worden. Ook hebben hoger opgeleiden specifiek een hogere kans op creditcard- en identiteitsfraude (Paulissen & Van Wilsem, 2015; Guedes et al., 2022). Dit kan komen doordat hoger opgeleiden meer geneigd zijn online services en producten uit te testen en nieuwsgierig en leergierig zijn, waardoor de kans op risico's en contact met fraudeurs wordt verhoogd (Oksanen & Keipi, 2013). Hierbij is wederom de levensstijltheorie en daarmee verschillen in gedrag terug te zien (Hindelang et al., 1978). Degenen die meer risico's nemen of de kans hebben om meer bloot te worden gesteld aan risico's, zoals jongeren of personen met een hoger opleidingsniveau, hebben een grotere kans om slachtoffer te worden van online criminaliteit.

2.3.2. Persoonlijkheidskenmerken

Een andere factor die van invloed is op de kans dat een persoon slachtoffer wordt van online fraude is zelfcontrole. De zelfcontroletheorie van Gottfredson en Hirschi (1990) werd oorspronkelijk gebruikt om de kans op daderschap te voorspellen en te verklaren, maar deze is ook toepasbaar op slachtofferschap. Volgens de zelfcontroletheorie zijn personen met een lagere mate van zelfcontrole impulsiever en meer gericht op directe bevrediging, wat hen kwetsbaarder maakt voor risico's en daarmee kwetsbaarder maakt om slachtoffer te worden van criminaliteit (Holtfreter et al., 2008; Sipma & Van Leijsen, 2019). Personen met een lagere mate van zelfcontrole kunnen eerder geneigd zijn online activiteiten uit te voeren en meer persoonlijke informatie te delen, waardoor zij meer bloot worden gesteld aan risico's (Zhang & Ye, 2022). Zelfcontrole is te vergelijken met **impulsiviteit**. Impulsiviteit verwijst naar de neiging om snel en ongepland te reageren op interne of externe prikkels, zonder vooraf stil te staan bij de mogelijke negatieve gevolgen van dit gedrag voor zichzelf of voor anderen (Moeller et al., 2001). Slachtoffers van online oplichting en fraude scoren gemiddeld hoger op impulsiviteit (Sipma & Van Leijsen, 2019). Personen die impulsiever zijn, zijn daarnaast ook meer actief op het internet of maken gebruik van bepaalde forums op het internet om in contact te komen met andere personen. Zowel jongeren als mannen hebben de neiging zich impulsief te gedragen, wat hun kans op slachtofferschap verhoogt (Chapple & Johnson, 2007; Van Wilsem, 2013).

Een aantal andere persoonlijkheidskenmerken spelen ook een rol bij de kans op slachtofferschap. Deze persoonlijkheidskenmerken sluiten aan bij de Big Five, een veelgebruikte methode om de persoonlijkheid te meten. De Big Five bestaat uit extraversie, altruïsme, neuroticisme, consciëntieusheid en openheid. Een persoon die een hogere mate van **extraversie** heeft, heeft een energieke, optimistische en op de buitenwereld gerichte persoonlijkheid. Een persoon die minder extravert is, is meer gereserveerd, naar binnen gekeerd en minder optimistisch. Extraverte personen hebben een hogere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude, omdat zij zich

voornamelijk op voordelen richten, waardoor de kans dat zij risico's nemen en daardoor slachtoffer worden, ook groter is.

Altruïstische personen zijn vaak sociaal ingesteld, empathisch en gericht op vertrouwen in anderen. Wanneer een persoon minder altruïstisch is, heeft diegene vaak een vijandige houding en is diegene meer egocentrisch. Personen die altruïstisch zijn hebben een grotere kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude, omdat zij sneller geneigd zijn anderen te vertrouwen en daardoor eerder te doen wat van hen wordt gevraagd.

Wanneer een persoon meer consciëntieus is, is diegene vaak gedisciplineerd, conformerend en zorgvuldig. Personen die minder consciëntieus zijn, streven hun doelen op een minder gestructureerde en precieze manier na. Toch blijkt dat personen met een hogere mate van **consciëntieusheid** een grotere kans hebben om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude, omdat zij vaak doen wat van hen wordt gevraagd. Als een oplichter zich bijvoorbeeld voordoet als een officiële instantie en hen iets vraagt, zullen zij dit sneller doen omdat zij denken dat dat 'moet'.

Personen met een hogere mate van **neuroticisme** ervaren vaak negatieve emoties en hebben vaak meer moeite met het omgaan met stress en frustraties. Personen die minder neuroticistisch zijn, zijn emotioneel stabiel. De kans op slachtofferschap is bij personen met een hogere mate van neuroticisme groter. Dit zou kunnen komen doordat zij bijvoorbeeld bang zijn om fouten te maken op de computer of last hebben van computerangst. Hierdoor kunnen ze risicomijdend gedrag vertonen, waardoor ze juist vatbaarder worden voor bepaalde vormen van oplichting.

Tot slot zijn personen met een hogere mate van **openheid** nieuwsgierig, flexibel en staan zij open voor nieuwe kennis en ervaringen. Personen die minder open zijn, zijn juist meer conventioneel en behoudend. Openheid kan op twee manieren zorgen voor een hogere kans op slachtofferschap. Aan de ene kant willen open personen nieuwe ervaringen opdoen en informatie delen, wat het risico op slachtofferschap kan vergroten. Echter kan het ook zo zijn dat minder open personen minder ervaring hebben met bepaalde situaties en daardoor minder goed in staat zijn fraude te herkennen, wat ook het risico op slachtofferschap kan verhogen (Borwell, 2018).

Naast dat sommige persoonlijkheidskenmerken de kans op slachtofferschap kunnen voorspellen, hangen deze kenmerken vaak samen met de demografische kenmerken. Wanneer personen ouder worden, kunnen de scores op neuroticisme, altruïsme en consciëntieusheid ook toenemen. Daarnaast scoren mannen in vergelijking met vrouwen lager op neuroticisme en hoger op de mate van extravertie. Hier is te zien dat naast de persoonlijkheidskenmerken, de demografische kenmerken ook een rol spelen (Borwell, 2018).

2.3.3. Internetgebruik

Personen kunnen zich door hun onlineactiviteiten, via hun **internetgebruik**, toegankelijk en zichtbaar maken voor fraudeurs. Dit kan een persoon doen door bijvoorbeeld veel online aankopen te doen of zich online bloot te stellen door bijvoorbeeld veel persoonlijke informatie te delen. Zo kunnen fraudeurs makkelijk beslissen wie ze als slachtoffer kiezen en hoe ze hun vertrouwen kunnen winnen (Van Wilsem, 2011). Mannen maken gemiddeld meer gebruik van het internet van vrouwen, waardoor ze een groter risico lopen om slachtoffer te worden van online criminaliteit (Holt & Bossler, 2008). Dit sluit weer aan bij de routine activiteitentheorie. Wanneer een persoon als aantrekkelijk doelwit wordt gezien, is de kans groter dat diegene wordt benaderd door de dader en vervolgens slachtoffer wordt van criminaliteit. Wanneer personen sterkere sociale bindingen hebben, hebben zij minder tijd op het internet doorbrengen. Personen die veel tijd doorbrengen op het internet, hebben gemiddeld zwakkere sociale bindingen (Liu & Li, 2023).

2.4. Conceptueel model

In het onderstaande conceptuele model zorgt de aanwezigheid van de bindingen gehechtheid en toewijding en betrokkenheid voor een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Deze relatie wordt gecontroleerd voor de controlevariabelen.

Figuur 1: conceptueel model online oplichting en fraude



In dit hoofdstuk zijn verschillende theoretische perspectieven en concepten besproken die relevant zijn voor het verklaren van de relatie tussen de theorie van sociale bindingen en slachtofferschap van online oplichting en fraude. Deze theorieën bieden samen een breed kader om de centrale probleemstelling beter te begrijpen. Bij de empirische uitwerking van dit onderzoek is het echter slechts mogelijk om een beperkt aantal theoretische concepten te toetsen. Dit komt doordat de beschikbare data die wordt gebruikt, van het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences), slechts informatie bevatten over bepaalde concepten, waardoor niet alle theoretische concepten op een valide en betrouwbare manier meetbaar zijn. De geformuleerde hypothesen sluiten zowel aan bij het theoretisch kader als bij de beschikbare data. In de geformuleerde hypothesen komen elementen terug uit de meerdere besproken theorieën, met als gemeenschappelijke kern het belang van sociale bindingen. Zowel de routine activiteitentheorie als de levensstijl theorie sluiten aan bij de sociale bindingstheorie doordat zij de beschermende factoren tegen slachtofferschap benadrukken. Zo wordt in alle drie de theorieën bijvoorbeeld de rol van toezichthouder benadrukt als een belangrijk

beschermende factor. Deze perspectieven bieden extra verklaringen voor de relatie tussen sociale bindingen en slachtofferschap en plaatsen de sociale bindingstheorie in een bredere context.

3. Methoden

In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke methodologische beslissingen er zijn genomen. Er wordt in dit hoofdstuk beschreven welke data zijn gebruikt en welke operationalisaties zijn uitgevoerd voor de totstandkoming van de variabelen. Ook wordt de analyseopzet besproken.

3.1. Data

3.1.1. Beschrijving dataverzameling

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van gegevens uit het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences) dat wordt beheerd door het non-profit onderzoeksinstituut Centerdata (Universiteit van Tilburg, Nederland). Het LISS-panel bestaat uit 5.000 huishoudens met ongeveer 7.500 personen van zestien jaar en ouder. Het LISS-panel is een representatieve steekproef van Nederlanders die maandelijks deelnemen aan online vragenlijsten. Deze representatieve steekproef is getrokken uit het bevolkingsregister van het CBS. Mensen kunnen zich niet zelf aanmelden voor het LISS-panel en huishoudens die anders niet zouden kunnen deelnemen, krijgen een computer en een internetverbinding tot hun beschikking. De longitudinale LISS Core Study bestaat uit afzonderlijke, thematische enquêtes en wordt sinds 2007 jaarlijks binnen het panel uitgevoerd en bestrijkt een breed scala aan domeinen, waaronder gezondheid, werk, opleiding, inkomen, huisvesting, vrije tijd en tijdsbesteding, politieke opvattingen, waarden en persoonlijkheid. De gemiddelde duur van de vragenlijsten is 60 minuten en voor elke ingevulde vragenlijst krijgen de leden een financiële beloning (Scherpenzeel en Das, 2011).

3.1.2. Studies LISS-panel data

Een combinatie van verschillende studies van het LISS-panel zijn voor dit onderzoek gebruikt. Als eerste is de studie *slachtofferschap van conventionele en computercriminaliteit* gebruikt. Dit was een longitudinale studie naar digitaal en conventioneel slachtofferschap waarbij het doel was om inzicht te krijgen in hoeveel personen digitaal en conventioneel slachtoffer zijn, wie risico lopen om slachtoffer te worden, of er een relatie is tussen gewoon en digitaal slachtofferschap en of er een ontwikkeling is in slachtofferschap. Deze vragenlijst is zes keer uitgezet, in februari 2008, februari 2010, februari 2012, februari 2014, februari 2016 en februari en maart 2018. In deze scriptie is gebruikgemaakt van de afgenomen vragenlijst in februari en maart 2018, omdat deze de meest recente gegevens laten zien. Deze vragenlijst is aan 6.190 leden voorgelegd, waarvan 5.773 de vragenlijst compleet hebben ingevuld.

De tweede studie waar gebruik van is gemaakt is de studie *sociale integratie en vrije tijd*. Dit is een longitudinaal onderzoek waarin vragen worden gesteld die gaan over sociale integratie en de besteding van de vrije tijd van de leden. Het onderzoek *sociale integratie en vrije tijd* hoort bij één van de kernstudies van het LISS-panel en wordt jaarlijks uitgevoerd. In deze scriptie is gebruik gemaakt van

de tiende meting, de vragenlijst die is afgenomen in oktober en november 2017. Deze meting ligt het dichtst bij de afname van de vragenlijst van *slachtofferschap van conventionele en computercriminaliteit*. Deze vragenlijst is aan 7.517 leden voorgelegd, waarvan 6.043 personen de vragenlijst compleet hebben ingevuld.

De derde studie *persoonlijkheid* gaat over de persoonlijkheid en karakterkenmerken van de leden. De studie *persoonlijkheid* is ook één van de kernstudies van het LISS-panel die jaarlijks wordt uitgevoerd. In deze scriptie is gebruik gemaakt van de tiende studie, die is uitgevoerd in mei en juni 2018. Deze meting ligt het dichtste bij de afname van de vragenlijst over *slachtofferschap*. De vragenlijst is aan 7.039 panelleden voorgelegd en 5.758 leden vulden de vragenlijst volledig in.

De vierde studie *achtergrondvariabelen* gaat over de achtergrondvariabelen van de huishoudens en leden. Deze vragenlijst wordt maandelijks ingevuld. In deze scriptie is gebruik gemaakt van de gegevens uit februari 2018, deze meting ligt het dichtst bij de studie over *slachtofferschap*.

3.1.3. Datasets huidig onderzoek

De verschillende studies zijn samengevoegd tot één dataset op basis van het huishoudnummer van de respondent. De samengestelde dataset bestond uit $N = 11.495$. Hieruit zijn alleen de respondenten geselecteerd die alle te gebruiken vragenlijsten in hebben gevuld, waardoor $N = 4.562$ overbleef. Van de 4.562 respondenten zijn alleen de respondenten geselecteerd die huishoudhoofd zijn, zodat geen sprake is van afhankelijkheid tussen de respondenten en dat niet meerdere mensen uit één huishouden de vragenlijsten in hebben gevuld. Hierdoor bleef $N = 2.845$ over.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van twee datasets. De reden hiervoor is het aantal missende waarden op bepaalde variabelen. **Dataset A** bevat de *afhankelijke variabele* slachtofferschap, de *onafhankelijke variabelen* gehechtheid sociale contacten, gehechtheid houding, betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid, betrokkenheid en toewijding sport en de *controlevariabelen* geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik. Wanneer de missende waarden van de respondenten op deze variabelen uit de data waren gefilterd bleef $N = 1.597$ over voor dataset A. **Dataset B** bevat dezelfde variabelen als dataset A, samen met de *controlevariabelen* extraversie, altruïsme, consciëntieushied, neuroticisme en openheid ('persoonlijkheidskenmerken'). Nadat de respondenten met missende waarden op deze *controlevariabelen* uit de data waren gefilterd, bleef $N = 131$ over voor dataset B.

Bij opname van de *controlevariabelen* extraversie, altruïsme, consciëntieushied, neuroticisme en openheid in dataset B daalt het aantal bruikbare respondenten aanzienlijk, van $N = 1.597$ naar $N = 131$. Om te voorkomen dat de analyses gebaseerd zouden zijn op 131 respondenten, is ervoor gekozen om

twee afzonderlijke analyses uit te voeren. Met dataset A kan een hoofdmodel worden geschat met een veel grotere steekproef waarin de invloed van de onafhankelijke variabelen en de controlevariabelen (exclusief de persoonlijkheidskenmerken) kan worden bepaald. Dataset B maakt het mogelijk om ook de invloed van de persoonlijkheidskenmerken te onderzoeken, maar vanwege het lage aantal respondenten, moeten deze resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd.

Door zowel dataset A als dataset B te gebruiken ontstaat een volledig beeld van de verklarende factoren achter slachtofferschap van online oplichting en fraude. Dataset A heeft meer zeggingskracht door de grotere steekproef dan dataset B en kan daardoor meer zeggen over de invloed van de verschillende variabelen op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Met dataset A wordt de invloed van sociale bindingen en de rol van geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik onderzocht. Met dataset B wordt de invloed van extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid op slachtofferschap onderzocht. Met dataset A worden geen uitspraken gedaan over de rol van de persoonlijkheidskenmerken en met dataset B worden geen uitspraken gedaan over de rol van de overige variabelen op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Met de interpretatie is rekening gehouden met dat er twee verschillende datasets zijn.

3.2. Operationalisaties

De bewerkingen voor de totstandkoming van de uiteindelijk gebruikte variabelen worden hieronder besproken.

3.2.1. Afhankelijke variabele

Slachtofferschap

De variabele slachtofferschap is gemeten door vijf samengevoegde variabelen met allemaal de antwoordcategorieën 1 = ja; 2 = nee en 3 = weet niet/zeg ik liever niet. De variabelen die hiervoor zijn gebruikt:

- *Fraudebetalingsverkeer* met ‘er is geld van de bankrekening afgeschreven zonder dat u daar toestemming voor had gegeven’;
- *Creditcardfraude* met ‘uw creditcardnummer werd achterhaald en, buiten uw medeweten, gebruikt voor een aankoop’;
- *Aankoopfraude* met ‘u deed een aankoop via internet, en ontving geen product’;
- *Verkoopfraude* met ‘u verkocht een product via internet, maar ontving geen betaling daarvoor’;
- *Identiteitsfraude* met ‘iemand heeft uw persoonlijke gegevens gebruikt voor identiteitsfraude (bv. doordat iemand zich voor u uitgaf na het begaan van een overtreding, bij het gebruik van medische zorg, of de aanvraag van een hypotheek)’

Deze variabelen zijn gecodeerd naar: 0 = nee en 1 = ja. 3 = weet niet/zeg ik liever niet is als missende waarden gecodeerd. De variabele *slachtofferschap* is samengesteld uit de bovengenoemde slachtofferschapitems. Als een persoon op ten minste één item aangaf slachtoffer te zijn geweest, is slachtofferschap gecodeerd als 1, anders als 0. Dit leidt tot de uiteindelijke variabele *slachtofferschap* met 0 = nee en 1 = ja.

3.2.2. Onafhankelijke variabelen

Gehechtheid

De sociale binding gehechtheid is op twee afzonderlijke manieren gemeten: (1) via de frequentie van de sociale contacten en (2) via de persoonlijke houding van respondenten ten opzichte van hun sociale bindingen en contacten. De frequentie van de sociale contacten is gemeten met drie vragen uit de vragenlijst. Bij deze vragen gaven de respondenten aan hoe vaak ze een avond doorbrengen met familie, iemand uit de buurt en met vrienden buiten hun buurt. Dit werd gemeten op een 7-puntsschaal waarbij 1 stond voor ‘elke dag’ en 7 stond voor ‘nooit’. De antwoordmogelijkheden ‘weet niet’ en ‘niet van toepassing’ waren ook mogelijk, maar deze zijn naar missende waarden gecodeerd. De antwoordcategorieën zijn zo gecodeerd dat een hogere score een hogere frequentie van contact laat zien. Op basis van de hergecodeerde antwoorden van de respondenten is een somscore berekend wat leidt tot de variabele *gehechtheid_sociale_contacten*. De laagste score die een persoon kon halen was 3 en de hoogste score was 21. Een 3 betekent een lage mate van gehechtheid van sociale contacten en een 21 betekent een hoge mate van gehechtheid van sociale contacten.

De gehechtheid van de persoonlijke houding is gemeten met vijf stellingen uit de vragenlijst, waarin de respondenten aangaven in hoeverre de uitspraken op hen van toepassing waren. Deze stellingen worden weergegeven in bijlage 1. De antwoordcategorieën bij de stellingen waren: 1 = ja; 2 = min of meer en 3 = nee. De antwoorden op de stellingen zijn zo gecodeerd dat een hogere score een hogere mate van verbondenheid laat zien. Om de samenhang tussen de stellingen te meten is de Cronbach's Alpha¹ berekend. De Cronbach's Alpha van 0,801 van de stellingen gehechtheid van houding laat een goede interne consistentie zien. Op basis van de hergecodeerde antwoorden van de vijf stellingen is een somscore berekend. Dit leidt tot de uiteindelijke variabele *gehechtheid_houding*. De laagste score die een persoon kon halen was 5 en de hoogste score was 15, waarbij een 5 een lage mate van gehechtheid weergeeft en een 15 een hoge mate van gehechtheid laat zien.

¹ De Cronbach's Alpha is een maat om de interne samenhang tussen stellingen te meten. Wanneer deze tussen 0,70 en 0,80 ligt is de interne consistentie acceptabel. Tussen 0,80 en 0,90 is deze goed en een Cronbach's alpha tussen 0,90 en 1,00 is uitstekend.

Betrokkenheid en toewijding

De mate van betrokkenheid en toewijding is gemeten met twee onderdelen die afzonderlijk worden gemeten, namelijk; (1) belangrijkste bezigheid en (2) sportdeelname. Bij de vraag wat de belangrijkste bezigheid is van de respondenten, waren de volgende antwoordcategorieën mogelijk: 1 = verricht betaald werk in loondienst; 2 = werkt of is meewerkend in gezins- of familiebedrijf; 3 = is vrije beroepsbeoefenaar, freelancer of zelfstandige; 4 = zoekt werk na verlies werkkring; 5 = zoekt voor het eerst werk; 6 = vrijgesteld van werk zoeken na verlies van werkkring; 7 = gaat naar school of studeert; 8 = verzorgt de huishouding; 9 = is met pensioen (vervroegd AOW of VUT); 10 = is (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt; 11 = verricht onbetaald werk met behoud van uitkering; 12 = verricht vrijwilligerswerk; 13 = doet iets anders en 14 = is te jong, heeft nog geen bezigheden. Van de antwoordcategorieën zijn 1 = verricht betaald werk of in loondienst; 2 = werkt of is meewerkend in gezins- of familiebedrijf; 3 = is vrije beroepsbeoefenaar, freelancer of zelfstandiger; 4 = zoekt werk na verlies werkkring; 7 = gaat naar school of studeert; 11 = verricht onbetaald werk met behoud van uitkering en 12 = verricht vrijwilligerswerk gecodeerd naar 1. De rest van de antwoordcategorieën zijn gecodeerd naar 0. Dit leidt tot de variabele *betrokkenheidtoewijding_hoofdbezigheid* waarbij ‘conventionele binding hoofdbezigheid’ met 0 = nee en 1 = ja.

Of de respondent aan sport doet is gemeten met de vraag ‘Doet u aan sport’ met 1 = ja en 2 = nee. Deze antwoorden zijn gecodeerd naar 1 = 1 en 2 = 0. Dit leidt tot de variabele *betrokkenheidtoewijding_beoefensport* waarbij ‘conventionele binding sport’ met 0 = nee en 1 = ja.

3.2.3. Controlevariabelen

Geslacht

Het geslacht is gemeten door de variabele *geslacht* met 1 = man en 2 = vrouw. Deze variabele is hergecodeerd naar 0 = man en 1 = vrouw.

Leeftijd

De leeftijd is gemeten door de variabele *leeftijd* met ‘leeftijd van het huishoudlid’ met de leeftijd in jaren.

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau is gemeten door de variabele *opleidingsniveau* met ‘hoogst genoten opleiding afgerond met diploma’ met: 1 = basisschool; 2 = vmbo; 3 = havo/vwo; 4 = mbo; 5 = hbo; 6 = wo; 7 = anders; 8 = nog (geen) opleiding afgerond en 9 = nog geen opleiding gestart. Hiervan zijn 7 = anders; 8 = nog (geen) opleiding afgerond en 9 = nog geen opleiding gestart tot missende waarden gecodeerd. Vervolgens is het opleidingsniveau ingedeeld in laag, midden en hoog opgeleid. Basisschool en vmbo is laagopgeleid, havo/vwo en is mbo midden opgeleid en hbo en wo is hoogopgeleid. Dit leidt tot de

uiteindelijke variabele *opleidingsniveau* met 1 = laagopgeleid; 2 = midden opgeleid en 3 = hoogopgeleid.

Impulsiviteit

De mate van impulsiviteit is gemeten met de Dickman Impulsivity Inventory (Dickman, 1990). Er zijn twaalf stellingen aan de respondenten voorgelegd. Deze twaalf stellingen worden weergegeven in bijlage 1. De stellingen hadden de antwoordcategorieën: 1 = oneens; 2 = eens en 3 = weet niet/wil niet zeggen. Deze antwoordcategorieën zijn gecodeerd tot 0 = oneens; 1 = eens en 3 = missing. De antwoorden op de stellingen zijn zo gecodeerd dat een hogere score een hogere mate van impulsiviteit weergeeft. De twaalf items zijn samengevoegd tot één schaal, met een acceptabele Cronbach's Alpha van 0,711. Van de hergecodeerde antwoorden van de respondenten is een somscore gemaakt. Dit leidt tot de uiteindelijke variabele *impulsiviteit*. De laagste score die een persoon kon halen was 0 en de hoogste score 24.

Persoonlijkheidskenmerken

De vijf persoonlijkheidskenmerken van de Big Five zijn meegenomen in dit onderzoek. Dit zijn de persoonlijkheidskenmerken extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid. Deze kenmerken zijn gemeten met stellingen, waarbij de respondenten aan moesten geven in hoeverre verschillende uitspraken hen als persoon nauwkeurig beschrijven. De stellingen die per persoonlijkheidskenmerk aan de respondenten zijn voorgelegd worden weergegeven in bijlage 1. De respondenten konden de stellingen beantwoorden op een 5-puntsschaal waarbij 1 stond voor 'helemaal onjuist' en 5 stond voor 'helemaal juist'. De antwoorden op de stellingen zijn zo gecodeerd dat een hogere score op de betreffende stelling een hogere mate van het betreffende persoonlijkheidskenmerk weergeeft. Voor de samenhang van de stellingen is voor elk persoonlijkheidsdomein de Cronbach's Alpha berekend. Deze is voor extraversie 0,887; voor altruïsme 0,814; voor consciëntieusheid 0,798; voor neuroticisme 0,884 en voor openheid 0,793. Per persoonlijkheidskenmerk zijn van de hergecodeerde antwoorden somscores berekend. Dit leidt tot de uiteindelijke variabelen *extraversie*, *altruïsme*, *consciëntieusheid*, *neuroticisme* en *openheid*. De laagste score die een respondent op deze variabelen kon halen was 8 en de hoogste score was 50. Een 8 laat een lage mate van het betreffende persoonlijkheidskenmerk zien en een 50 een hoge mate.

Internetgebruik

Het internetgebruik van de respondenten is gemeten met drie afzonderlijke vragen over het aantal uren dat de respondenten per week gebruikmaken van het internet voor andere zaken dan voor het invullen van de vragenlijsten met een computer laptop, een tablet en een smartphone. Voor elke vraag konden de respondenten een waarde tussen 0 en 168 uur invullen. Deze drie waarden zijn samengevoegd tot één somscore wat leidt tot de uiteindelijke variabele *internetgebruik*, die het totale wekelijkse

internetgebruik laat zien. Deze score varieert van 0 tot maximaal 168 uur per week, aangezien een week bestaat uit 168 uur.

Een overzicht van de variabelen, de coderingen en studie van waaruit ze komen wordt hieronder Tabel 1: variabelen, coderingen en studie weergegeven.

Tabel 1: variabelen, coderingen en studie

Variabele	Codering	Studie
<i>Slachtofferschap</i>	0 = nee 1 = ja	Slachtofferschap van conventionele en computercriminaliteit
<i>Gehechtheid_sociale_contacten</i>	Hogere score duidt op een hogere mate van gehechtheid van sociale contacten (range: min. 3; max. 21)	Sociale integratie en vrije tijd
<i>Gehechtheid_houding</i>	Hogere score duidt op een hogere mate van gehechtheid van houding (range: min. 5; max. 15)	Sociale integratie en vrije tijd
<i>Betrokkenheidtoewijding_hoofdbezigheid</i>	0 = nee 1 = ja	Achtergrondvariabelen & sociale integratie en vrije tijd
<i>Betrokkenheidtoewijding_sport</i>	0 = nee 1 = ja	Achtergrondvariabelen & sociale integratie en vrije tijd
<i>Geslacht</i>	0 = man 1 = vrouw	Achtergrondvariabelen
<i>Leeftijd</i>	Leeftijd in jaren	Achtergrondvariabelen
<i>Opleidingsniveau</i>	1 = laagopgeleid 2 = midden opgeleid 3 = hoog opgeleid	Achtergrondvariabelen
<i>Impulsiviteit</i>	Hogere score duidt op een hogere mate van impulsiviteit en een lagere mate van zelfcontrole (range: min. 0; max. 24)	Slachtofferschap van conventionele en computercriminaliteit

<i>Persoonlijkheidskenmerken</i>	Hogere score duidt op een hogere mate van het betreffende persoonlijkheidskenmerk	Persoonlijkheid
- <i>Extraversie</i>		
- <i>Altruïsme</i>		
- <i>Consciëntieusheid</i>		
- <i>Neuroticisme</i>		
- <i>Openheid</i>		
<i>Internetgebruik</i>	Internetgebruik in uren	Sociale integratie en vrije tijd

3.3. Analyseopzet

Het programma SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) is gebruikt om de data uit de vragenlijsten te verwerken en te analyseren. Slachtofferschap is de *afhankelijke variabele*. De *onafhankelijke variabelen* zijn gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding, betrokkenheidtoewijding_hoofdbezigheid en betrokkenheidtoewijding_beoefensport. De *controlevariabelen* zijn geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit, extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme, openheid en internetgebruik.

Voordat de logistische regressieanalyse is uitgevoerd zijn de univariate statistieken berekend om een beschrijving te geven van de respondenten. Ook zijn t-toetsen en chi-kwadraat toetsen uitgevoerd om de mogelijke verschillen op de variabelen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers te onderzoeken. Om de sterkte van het verband tussen twee variabelen te onderzoeken zijn de Pearson correlatie en de Cramer's *V* berekend. Deze maten geven informatie over hoe sterk het verband is tussen twee variabelen. Voor de samenhang tussen twee continue variabelen én tussen een dummy en een continue variabele is de Pearson correlatie berekend. Om de samenhang tussen twee categorische variabelen te meten is de Cramer's *V* berekend. Deze statistieken worden in het resultatenhoofdstuk en in bijlage 3 besproken. In het onderzoek is gebruikgemaakt van een hiërarchische logistische regressieanalyse, waarbij de variabelen stapsgewijs aan het model zijn toegevoegd. De invloed van gehechtheid én betrokkenheid en toewijding op de kans op slachtofferschap wordt afzonderlijk gemeten.

In model 1 worden de hypothesen getoetst. In model 1 is in zowel dataset A als dataset B de *afhankelijke variabele* slachtofferschap en de *onafhankelijke variabelen* gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding, betrokkenheidtoewijding_hoofdbezigheid en betrokkenheidtoewijding_beoefensport.

Om de invloed van de controlevariabelen te toetsen en te controleren voor deze variabelen worden in model 2 de controlevariabelen toegevoegd. Voor dataset A is de *afhankelijke variabele* slachtofferschap, de *onafhankelijke variabelen* gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding,

betrokkenheidtoewijding_hoofdbezigheid en betrokkenheidtoewijding_beoefensport en de *controlevariabelen* geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik. Voor dataset B worden alleen (vanwege de kleine steekproef) de *controlevariabelen* extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid toegevoegd aan het model en getoetst.

Bij de analyses is nagegaan of het model voldoet aan de aanname van logistische regressieanalyse, dat sprake is van onafhankelijke observaties. Daarnaast is onderzocht hoe goed het model is door de deviance en de Hosmer-Lemeshow toets. Ook is de mogelijke multicollineariteit en de uitbijters onderzocht. De deviance laat zien of het model beter wordt naarmate meer variabelen aan het model toe worden gevoegd. Hierbij wordt nagegaan of sprake is van een significante daling in de log-likelihood. Hoe meer de daling de deviance laat zien, hoe beter het nieuwe model is en hoe beter dat model bij de gegevens (de data) past. De Hosmer-Lemeshow toets laat zien hoe goed een bepaald model voorspelt, hoe groot het verschil tussen de echte en de voorspelde scores is. Een niet significant-resultaat van de Hosmer-Lemeshow toets suggereert dat het model goed bij de gegevens past.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt allereerst een beschrijving gegeven van de respondenten en wordt kort besproken in hoeverre de variabelen met elkaar samenhangen. Daarna worden de uitkomsten van de toetsing van de hypothesen besproken en hoe goed de gebruikte onderzoeksmethode de resultaten verklaren.

4.1. Beschrijving respondenten

In deze paragraaf worden de respondenten beschreven. De tabel met de resultaten van de beschrijving van de respondenten van dataset A worden in bijlage 2 in Tabel 6 weergegeven. Voor dataset B wordt dit in bijlage 2 in Tabel 7 weergegeven.

Slachtofferschap

10,1% van de respondenten heeft gerapporteerd slachtoffer te zijn geweest van online oplichting en fraude.

Achtergrondkenmerken

Van de respondenten is 66,3% man en 33,7% vrouw. Verder is de gemiddelde leeftijd van de respondenten 55,1 jaar. De leeftijden van de respondenten lopen sterk uiteen ($SD = 15,43$), de jongste respondent was 19 jaar en de oudste was 89 jaar oud. Personen die slachtoffer zijn geweest van online oplichting en fraude zijn gemiddeld 55,67 jaar ($SD = 15,30$). Personen die geen slachtoffer zijn geworden zijn gemiddeld iets jonger, namelijk 49,98 jaar ($SD = 15,64$). Dit verschil in leeftijd tussen de slachtoffers en niet-slachtoffers is significant ($t(1595) = 4,4056, p < 0,001$).

Daarnaast hebben de respondenten een gemiddeld opleidingsniveau van 2,35 ($SD = 0,74$) op een schaal van 1 (laag) tot en met 3 (hoog), wat duidt op een gemiddeld opleidingsniveau tussen middelbaar en hoog. De meeste respondenten (51,5%) hebben een hoog opleidingsniveau. De gemiddelde score op impulsiviteit is 0,99 op een schaal van 0 tot en met 24. De respondenten hebben een hele lage mate van impulsiviteit. Slachtoffers hebben een gemiddelde mate van 1,44 van impulsiviteit ($SD = 2,05$) en zijn impulsiever dan niet-slachtoffers, zij scoren een gemiddelde van 0,93 ($SD = 1,46$). Dit verschil in mate van impulsiviteit tussen de twee groepen is significant ($t(179) = -3,080, p < 0,05$).

Verder besteden de respondenten gemiddeld 17,53 uur per week op het internet op een schaal van 0 tot en met 155 uur. Er zijn grote verschillen in het aantal uren dat de respondenten op het internet spenderen ($SD = 15,38$), de ene respondenten spendeert heel veel tijd op het internet en de andere heel weinig. Om een beter beeld te krijgen van de verdeling van het aantal uren dat de respondenten op het

internet spenderen wordt in bijlage 2 in Tabel 8 een verdeling weergegeven. Niet-slachtoffers spenderen wekelijks gemiddeld 17,04 ($SD = 14,87$) uur op het internet. Slachtoffers spenderen meer op het internet, gemiddeld 21,87 uur in de week ($SD = 18,82$). Dit verschil is redelijk groot en significant ($t(184) = -3,160, p < 0,05$).

Persoonlijkheidskenmerken

Allereerst heeft extraversie een gemiddelde van 33,38 ($SD = 6,64$) op een schaal van 17 tot en met 49. Dit betekent dat de respondenten bijna in het midden van de schaal zitten; ze zijn niet heel erg extravert, maar ook niet heel erg naar binnen gekeerd. Slachtoffers hebben een gemiddelde van 31,63 ($SD = 8,91$) op extraversie en niet-slachtoffers zijn iets extravert, met een gemiddelde van 33,68 ($SD = 6,17$). Deze verschillen zijn klein en niet significant ($t(129) = 1,246, p = 0,215$).

Verder hebben de respondenten een gemiddelde van 38,29 ($SD = 4,89$) op een schaal van 24 tot en met 48 op altruïsme. De respondenten zijn niet heel erg sociaal ingesteld, maar ze hebben ook geen vijandige houding richting anderen. Slachtoffers hebben een gemiddelde van 39,05 ($SD = 3,82$) en niet-slachtoffers een gemiddelde van 38,16 ($SD = 5,05$) op altruïsme. Dit verschil is klein en niet significant ($t(29) = -0,893, p = 0,379$).

Het persoonlijkheidskenmerk consciëntieusheid heeft een gemiddelde van 37,79 ($SD = 4,92$) op een schaal van 22 tot en met 48. Dit betekent dat de respondenten bijna in het midden van de schaal zitten. Ze zijn niet heel erg gedisciplineerd en zorgvuldig, maar ook niet ongestructureerd. Slachtoffers hebben een gemiddelde mate van consciëntieusheid van 36,47 ($SD = 5,13$). Niet-slachtoffers zijn iets meer consciëntieus, zij hebben een gemiddelde van 38,01 ($SD = 4,87$). Dit verschil is klein en niet significant ($t(23) = 1,221, p = 0,234$).

De respondenten scoren op neuroticisme een gemiddelde van 34,23 ($SD = 6,64$) op een schaal van 18 tot en met 48. De respondenten scoren redelijk gemiddeld op het kenmerk neuroticisme, wat laat zien dat ze niet overduidelijk vaak negatieve emoties ervaren en moeite hebben met het omgaan met stress, maar ook niet heel erg emotioneel stabiel zijn. Slachtoffers hebben een gemiddelde van 31,58 ($SD = 7,44$) op neuroticisme en niet-slachtoffers hebben een gemiddelde van 34,68 ($SD = 6,43$). Dit verschil tussen de twee groepen is klein en niet significant ($t(22) = 1,711, p = 0,101$).

Het laatste persoonlijkheidskenmerk openheid, heeft een gemiddelde van 33,59 ($SD = 4,58$) op een schaal van 22 tot en met 36. Dit betekent dat de respondenten redelijk open zijn en daarbij open staan voor nieuwe kennis en ervaringen. Bij het persoonlijkheidskenmerk openheid zit weinig en geen significant verschil tussen de slachtoffers en niet-slachtoffers ($t(22) = -0,975, p = 0,340$). Slachtoffers

hebben een gemiddelde mate van openheid van 34,68 ($SD = 5,44$). Niet-slachtoffers zijn iets minder open, zij hebben een gemiddelde van 33,40 ($SD = 4,41$).

Gehechtheid

De gemiddelde mate van gehechtheid van sociale contacten is 11,00 op een schaal van 3 tot en met 21. Ze hebben niet heel vaak, maar ook niet weinig contact en de respondenten verschillen niet veel van elkaar op het gebied van het aantal contacten dat zij hebben ($SD = 3,26$). Er is geen significant verschil tussen slachtoffers en niet-slachtoffers op de hoeveelheid contact dat zij hebben met familie, burens en vrienden ($t(194) = -0,469$, $p = 0,640$). Slachtoffers hebben een gemiddelde van 11,12 ($SD = 3,45$) en niet-slachtoffers hebben een iets lager gemiddelde, namelijk 10,99 ($SD = 3,24$).

Op de andere vorm van gehechtheid, gehechtheid van houding, hebben respondenten een gemiddelde van 13,50 op een schaal van 5 tot en met 15. Dit betekent dat personen zich erg verbonden voelen met personen die dichtbij hen staan. Het gevoel van verbondenheid met anderen verschilt niet veel tussen de respondenten ($SD = 2,00$). Niet-slachtoffers hebben een gemiddelde van 13,55 op de mate van verbondenheid met anderen ($SD = 1,96$). Slachtoffers hebben een gemiddelde van 13,04 ($SD = 2,31$), wat laat zien dat zij zich gemiddeld iets minder verbonden voelen met anderen. Dit verschil tussen de groepen is klein, maar significant ($t(188) = 2,696$, $p < 0,05$).

Betrokkenheid en toewijding

Bij 65,2% van de respondenten is sprake van betrokkenheid en toewijding aan hun hoofdbezigheid, zoals het hebben van werk of studie. Dit betekent dat het merendeel van de respondenten een conventionele binding heeft via hun hoofdbezigheid. Niet-slachtoffers hebben significant minder vaak ($X^2(1, N = 1597) = 7,091$; $p < 0,05$) een conventionele hoofdbezigheid: 64,2% tegenover 74,7% bij slachtoffers.

Het overgrote deel van de respondenten (60,1%) geeft aan dat zij aan sport doen, wat betekent dat 60,1% van de respondenten een conventionele binding heeft op het gebied van sport. Van de slachtoffers heeft 6,1% een conventionele binding op het gebied van sport en bij de niet-slachtoffers heeft 54% deze binding. Dit verschil is groot, maar niet significant ($X^2(1, N = 1597) = 0,002$; $p = 0,962$).

4.2. Samenhang variabelen

De variabelen die significant met elkaar samenhangen (Pearson correlatie²) worden in deze paragraaf besproken. De volledige bespreking van de samenhang tussen de variabelen wordt in bijlage 3 weergegeven.

Allereerst hangt een hogere mate van gehechtheid van houding samen met een iets lagere kans op slachtofferschap. Wanneer personen zich meer verbonden voelen met anderen om hen heen, wordt hun kans op slachtofferschap kleiner. De correlatie tussen slachtofferschap en gehechtheid van houding is zwak en negatief, maar wel significant ($r = -0,077$; $p < 0,01$).

Verder blijkt dat wanneer personen jonger zijn, de kans op slachtofferschap wat groter wordt. Tussen slachtofferschap en leeftijd is sprake van een zwakke negatieve, maar significante correlatie ($r = -0,112$; $p < 0,01$). Dit betekent dat naarmate personen ouder worden, de kans op slachtofferschap iets kleiner wordt.

Als laatste blijkt dat wanneer een persoon een lagere mate van impulsiviteit heeft, de kans op slachtofferschap kleiner wordt. Dit betekent ook dat wanneer personen een hogere mate van zelfcontrole hebben, hun kans op slachtofferschap kleiner is. Impulsiviteit correleert positief, zwak en significant met slachtofferschap ($r = 0,100$; $p < 0,01$). Wanneer personen impulsiever zijn en minder zelfcontrole hebben, is de kans op slachtofferschap wat kleiner.

4.3. Hypothesetoetsing

In deze paragraaf worden de resultaten van de hypothesetoetsen en de invloed van de controlevariabelen besproken.

4.3.1. Hypothese 1: gehechtheid en slachtofferschap

De eerste hypothese is getoetst via dataset A en luidt als volgt: *H1: Een sterkere mate van offline gehechtheid leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude.* De resultaten van het toetsen van deze hypothese worden weergegeven in Tabel 2 op pagina 37.

Gehechtheid sociale contacten

Voor de invloed van gehechtheid van sociale contacten op slachtofferschap wordt gekeken naar Tabel 2 bij model 1. De resultaten laten zien dat gehechtheid van houding niet significant samenhangt met

² Er is geen sprake van een Pearson correlatie als deze 0 is. Een correlatie tussen 0 en (-)3 geeft een zwak verband weer, tussen (-)0,3 en (-)0,5 een matig verband en groter dan (-)0,5 is een sterk verband.

slachtofferschap van online oplichting en fraude ($OR^3 = 1,044$, 95% BI: 0,991–1,101; $p = 0,108$).

Volgens de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) zou een sterkere binding van gehechtheid van sociale contacten gepaard gaan met een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Deze theorie wordt echter niet bevestigd door de data.

Wanneer de controlevariabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik aan het model toe worden gevoegd (Tabel 2, model 2), verandert het effect van gehechtheid van sociale contacten niet veel ($OR = 1,013$, 95% BI: 0,959–1,070; $p = 0,651$). Dit betekent dat ook na correctie van deze achtergrondkenmerken geen relatie is tussen het aantal contacten dat iemand heeft en de kans op slachtofferschap.

Gehechtheid houding

Voor de invloed van gehechtheid van sociale contacten op slachtofferschap wordt gekeken naar Tabel 2 bij model 1. Uit de resultaten blijkt dat een sterkere gehechtheid van houding samenhangt met een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude ($OR = 0,874$, 95% BI: 0,810–0,944; $p < 0,001$). Concreet betekent dit dat naarmate een persoon zich meer verbonden voelt met anderen, de kans dat die persoon slachtoffer wordt kleiner wordt.

Na toevoeging van de controlevariabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik aan het model (zie Tabel 3, model 2), verandert het effect van gehechtheid van houding op slachtofferschap slechts licht ($OR = 0,906$, 95% BI: 0,837–0,981; $p < 0,05$). Dit geeft aan dat de relatie tussen gehechtheid van houding en slachtofferschap ook na correctie van deze achtergrondkenmerken hetzelfde en significant blijft.

³ De Odds-ratio (OR) vergelijkt de verhouding tussen de kans dat een gebeurtenis plaatsvindt en de kans dat deze niet plaatsvindt in twee groepen. In dit onderzoek gaat het om het verschil in odds tussen slachtoffers en niet-slachtoffers. De OR geeft de sterkte en de richting van het verband weer: een OR van 1 betekent dat de odds in beide groepen gelijk zijn, een OR groter dan 1 betekent dat de gebeurtenis waarschijnlijk is bij blootstelling in een bepaalde groep en bij een OR kleiner dan 1 is de gebeurtenis minder waarschijnlijk bij blootstelling.

Tabel 2: resultaten van logistische regressieanalyse met slachtofferschap als afhankelijke, gehechtheid sociale contacten, en gehechtheid houding als onafhankelijke variabele en geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik als controlevariabelen, $N = 1597$

	Model 1			Model 2			VIF
	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	
Intercept	-0,872 (0,498)		0,080	-0,516 (0,696)		0,458	
Gehechtheid sociale contacten	0,043 (0,027)	1,044	0,108	0,013 (0,028)	1,013	0,651	1,176
Gehechtheid houding	-0,134 (0,039)	0,874	0,001	-0,099 (0,041)	0,906	0,015	1,170
Geslacht				0,092 (0,177)	1,097	0,603	1,020
Leeftijd				-0,017 (0,006)	0,983	0,003	1,148
Opleidingsniveau				0,007 (0,121)	1,007	0,952	1,069
Impulsiviteit				0,117 (0,047)	1,124	0,012	1,071
Internetgebruik				0,012 (0,005)	1,012	0,009	1,043
Deviance ($-2LL$)	1037,246			1007,459			
X^2	11,139	df = 2	<0,05	29,787	df = 5	<0,001	
Hosmer-Lemeshow	1,904	df = 2	0,984	8,644	df = 8	0,373	

4.3.2. Hypothese 2: betrokkenheid en toewijding en slachtofferschap

De tweede hypothese is getoetst via dataset A en luidt als volgt: *H2: Een sterkere mate van betrokkenheid en toewijding leidt tot een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude*. De resultaten van het toetsen van deze hypothese worden weergegeven in Tabel 3 op pagina 38.

Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid

Voor de invloed van betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid wordt gekeken naar Tabel 3 bij model 1. Voor betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid liet de regressieanalyse een odds-ratio van 1,655 (95% BI: 1,141 – 2,399; $p < 0,05$) zien. Dit betekent dat personen met een conventionele hoofdbezigheid, zoals werk of studie, een grotere kans hebben om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude. Vanuit de sociale bindingstheorie (Hirschi, 1969) werd juist verwacht dat het hebben van een conventionele hoofdbezigheid kan dienen als een beschermende factor bij slachtofferschap en dat deze aanwezigheid zou leiden tot een lagere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Dit wordt niet door de data bevestigd.

Na toevoeging van de controlevariabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik neemt het effect van betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid af naar $OR = 1,072$ (95% BI: 0,662–1,737; $p = 0,777$), wat erop wijst dat de achtergrondkenmerken een groot deel van de relatie van betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid en slachtofferschap verklaren. In het volledige model (model 2) is het effect bovendien niet meer significant.

Betrokkenheid en toewijding sport

Voor de invloed van betrokkenheid en toewijding sport wordt gekeken naar Tabel 3 bij model 1. Voor betrokkenheid en toewijding sport liet de regressieanalyse een odds-ratio van 0,952 (95% BI: 0,682 – 1,329; $p = 0,773$) zien. Dit wijst erop dat er geen duidelijke relatie bestaat tussen sportdeelname en slachtofferschap van online oplichting en fraude. Volgens de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969) zou deze binding een beschermende rol kunnen vervullen en zorgen voor een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Dit wordt niet door de data bevestigd.

Na toevoeging van de controlevariabelen aan het model (model 2) verandert het effect nauwelijks ($OR = 0,923$, 95% BI: 0,653–1,304; $p = 0,650$) en blijft het effect niet significant. Het toevoegen van de controlevariabelen had relatief weinig invloed op de grootte van het effect.

Tabel 3: resultaten van logistische regressieanalyse met slachtofferschap als afhankelijke, betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid en betrokkenheid en toewijding sport als onafhankelijke variabele en geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, impulsiviteit en internetgebruik als controlevariabelen, $N = 1597$

	Model 1			Model 2			VIF
	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	
Intercept	-2,502 (0,186)		<0,001	-1,702 (0,653)		0,009	
Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid	0,504 (0,190)	1,655	0,008	0,070 (0,246)	1,072	0,777	1,786
Betrokkenheid en toewijding sport	-0,049 (0,170)	0,952	0,773	-0,080 (0,176)	0,923	0,650	1,054
Geslacht				0,096 (0,179)	1,101	0,590	1,026
Leeftijd				-0,017 (0,007)	0,984	0,021	1,947
Opleidingsniveau				-0,015 (0,122)	0,986	0,905	1,101
Impulsiviteit				0,134 (0,046)	1,143	0,004	1,054
Internetgebruik				0,012 (0,005)	1,013	0,006	1,040
Deviance (-2LL)	1040,877			1013,042			
X ²	7,509	df = 2	<0,05	27,835	df = 5	<0,001	
Hosmer-Lemeshow	8,629	df = 2	0,013	16,037	df = 8	0,042	

4.3.3. Andere invloedrijke factoren dataset A

De invloed van de controlevariabelen op slachtofferschap van dataset A zijn te zien in Tabel 2 en Tabel 3, beide bij model 2. Omdat de effecten van de controlevariabelen in het model met gehechtheid (Tabel 2 Tabel 4) en het model met betrokkenheid en toewijding (Tabel 3 Tabel 5) overeenkomen, worden deze resultaten gezamenlijk besproken. De gegevens van beide tabellen worden apart tussen haakjes vermeld.

Allereerst hebben volgens deze data het geslacht (tabel 2: OR= 1,097, 95% BI: 0,775–1,552; $p = 0,603$ & tabel 3: OR = 1,101, 95% BI: 0,776 – 1,560; $p = 0,590$) en het opleidingsniveau (tabel 2: OR = 1,007, 95% BI: 0,795–1,276; $p = 0,952$ & tabel 3: OR = 0,986, 95% BI: 0,776 – 1,251; $p = 0,905$) van personen geen invloed op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. In het theoretisch kader werd verwacht dat mannen een grotere kans hebben op slachtofferschap en dat zowel hoger- als lager opgeleiden een grotere kans hebben om slachtoffer te worden.

De leeftijd van personen heeft wel invloed op de kans op slachtofferschap (tabel 2: OR = 0,983, 95% BI: 0,972–0,994; $p < 0,05$ & tabel 3: OR = 0,984, 95% BI: 0,970 – 0,998; $p = 0,021$). Oudere personen hebben een iets kleinere kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude dan jongere personen. De odds-ratio ligt echter erg dichtbij 1, wat betekent dat de invloed van leeftijd niet heel groot is, ondanks dat het effect significant is. Verder heeft de mate van impulsiviteit invloed op de kans op slachtofferschap (tabel 2: OR = 1,124, 95% BI: 1,026–1,232; $p < 0,05$ & tabel 3: OR = 1,143, 95% BI: 1,045 – 1,251; $p = 0,004$). Impulsievere personen hebben een grotere kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude dan minder impulsieve personen. De laatste factor die een rol speelt bij de kans op slachtofferschap is het internetgebruik (tabel 2: OR = 1,012, 95% BI: 1,003–1,021; $p < 0,05$ & tabel 3: OR = 1,013, 95% BI: 1,004 – 1,022; $p = 0,006$). Wanneer personen meer gebruik maken van het internet wordt de kans op slachtofferschap iets groter. Dit effect ligt echter dichtbij 1, dus deze invloed is niet heel groot.

4.3.4. Andere invloedrijke factoren dataset B

De invloed van de controlevariabelen op slachtofferschap van dataset B wordt weergegeven in Tabel 4 en Tabel 5 op de volgende pagina, beide bij model 2. Omdat de effecten van de controlevariabelen in het model met gehechtheid (Tabel 4) en het model met betrokkenheid en toewijding (Tabel 5) overeenkomen, worden ook deze resultaten gezamenlijk besproken. De gegevens van beide tabellen worden tussen haakjes vermeld.

In tabel 4 en 5 is te zien dat de mate van altruïsme (tabel 4: OR = 1,102, 95% BI: 0,982 – 1,279; $p = 0,091$ & tabel 5: OR = 1,097, 95% BI: 0,964 – 1,249; $p = 0,161$), consciëntieusheid (tabel 4: OR = 0,927, 95% BI: 0,834 – 1,031; $p = 0,161$ & tabel 5: OR = 0,932, 95% BI: 0,838 – 1,037; $p = 0,197$) en

neuroticisme (tabel 4: OR = 0,930, 95% BI: 0,852 – 1,014; $p = 0,101$ & tabel 5: OR = 0,922, 95% BI: 0,848 – 1,002; $p = 0,055$) van personen geen invloed hebben op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude.

De persoonlijkheidskenmerken extraversie en openheid hebben daarentegen wel invloed op de kans op slachtofferschap. Allereerst hebben personen die extravert zijn, en dus meer op de buitenwereld gericht zijn, een kleinere kans om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude (tabel 4: OR = 0,904, 95% BI: 0,825–0,991; $p < 0,05$ & tabel 5: OR = 0,901, 95% BI: 0,823 – 0,987; $p < 0,05$).

Mensen die open zijn hebben een grotere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude (tabel 4: OR = 1,152, 95% BI: 1,012–1,310; $p < 0,05$ & tabel 5: OR = 1,167, 95% BI: 1,022 – 1,332; $p < 0,05$).

Tabel 4: resultaten van logistische regressieanalyse met slachtofferschap als afhankelijke, gehechtheid sociale contacten en gehechtheid houding als onafhankelijke variabele en extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid als controlevariabelen, $N = 131$

	Model 1			Model 2			VIF
	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	<i>b</i> (SE)	Odds-ratio	<i>p</i>	
Intercept	-0,559 (0,082)		0,683	-1,902 (3,027)		0,530	
Gehechtheid sociale contacten	-0,036 (0,082)	0,964	0,657	-0,023 (0,088)	0,944	0,791	1,199
Gehechtheid houding	-0,062 (0,107)	0,940	0,564	-0,022 (0,129)	0,979	0,867	1,408
Extraversie				-0,101 (0,047)	0,904	0,032	1,509
Altruïsme				0,114 (0,067)	1,120	0,091	1,387
Consciëntieusheid				-0,076 (0,054)	0,927	0,161	1,197
Neuroticisme				-0,073 (0,044)	0,930	0,101	1,285
Openheid				0,141 (0,066)	1,152	0,032	1,366
Deviance ($-2LL$)	107,661			95,164			
X^2	0,809	df = 2	0,667	12,497	df = 5	<0,05	
Hosmer-Lemeshow	12,384	df = 8	0,135	4,194	df = 8	0,839	

Tabel 5: resultaten van logistische regressieanalyse met slachtofferschap als afhankelijke, betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid en betrokkenheid en toewijding sport als onafhankelijke variabele en extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid als controlevariabelen, $N = 131$

	Model 1			Model 2			VIF
	b (SE)	Odds-ratio	p	b (SE)	Odds-ratio	p	
Intercept	-2,388 (0,771)		0,002	-0,024 (2,898)		0,392	
Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid	0,134 (0,679)	1,144	0,843	-0,024 (0,753)	0,976	0,975	1,036
Betrokkenheid en toewijding sport	0,693 (0,597)	2,000	0,246	0,844 (0,658)	2,327	0,199	1,019
Extraversie				-0,104 (0,047)	0,901	0,025	1,464
Altruïsme				0,093 (0,066)	1,097	0,161	1,335
Consciëntieusheid				-0,070 (0,054)	0,932	0,197	1,189
Neuroticisme				-0,081 (0,042)	0,922	0,055	1,148
Openheid				0,154 (0,068)	1,167	0,023	1,352
Deviance ($-2LL$)	106,938			93,515			
X^2	1,532	df = 2	0,465	13,423	df = 5	<0,05	
Hosmer-Lemeshow	4,507	df = 2	0,105	5,108	df = 8	0,746	

4.4. Modevaluatie

In deze paragraaf wordt de modelfit besproken. Hiervoor zijn onder andere de deviance en de Hosmer-Lemeshowtoets geanalyseerd. Ook wordt de assumptie van de onafhankelijke variabelen, multicollineariteit en eventuele uitbijters besproken.

4.4.1. Deviance en Hosmer-Lemeshow

Bij de analyses is onderzocht hoe goed het model is door de deviance en de Hosmer-Lemeshow toets. In Tabel 2 is te zien dat model 1 een significant beter model is dan model 0 (het nul model met alleen de afhankelijke variabele slachtofferschap) ($X^2 = 11,139$ $p < 0,05$). Dit betekent dat model 1 een significant beter voorspelling geeft dan het nul model. De Hosmer-Lemeshowtoets van model 1 is niet significant ($p = 0,984$), wat suggereert dat het model goed bij de gegevens past. Model 2 laat een daling van $X^2 = 29,787$ zien van de deviance ten opzichte van model 1. Deze daling is significant ($p < 0,001$), wat betekent dat model 2 een significant beter model is dan model 1. Wanneer de Hosmer-Lemeshow toets van model 2 wordt geanalyseerd, is te zien dat deze niet significant is ($p = 0,373$). Dit betekent dat het model goed bij de gegevens past.

In Tabel 3 is te zien dat model 1 een significant beter model is dan model 0 ($X^2 = 7,509$; $p < 0,05$). Dit betekent dat model 1 een significant beter voorspelling geeft dan het nul model. De Hosmer-Lemeshowtoets van model 1 is significant ($p = 0,013$), wat suggereert dat het model niet goed bij de gegevens past. Model 2 laat een daling van $X^2 = 27,835$ zien van de deviance ten opzichte van model 1. Deze daling is significant ($p < 0,001$), wat betekent dat model 2 een significant beter model is dan model 1. Wanneer de Hosmer-Lemeshow toets van model 2 wordt geanalyseerd, is te zien dat deze significant is ($p = 0,042$). Dit betekent dat het model niet goed bij de gegevens past.

Bij de modelfit van dataset B in tabel 4 is te zien dat model 1 geen significant beter model is dan het nul model ($X^2 = 0,809$; $p = 0,667$). Van model 1 naar model 2 is een kleine significante daling te zien ($X^2 = 12,497$; $p < 0,05$). Dit laat zien dat model 2 een significant beter model is dan model 1. Zowel model 1 als model 2 laten een niet-significant resultaat zien van de Hosmer-Lemeshow toets (respectievelijk $p = 0,135$; $p = 0,839$). Dit suggereert dat de modellen goed bij de gegevens passen.

4.4.2. Onafhankelijke observaties

De assumptie van een logistische regressieanalyse is dat de observaties onafhankelijk van elkaar zijn. In dit onderzoek is aan deze voorwaarde voldaan doordat per huishouden slechts één persoon is meegenomen in de analyses. Hiervoor is het huishoudhoofd uit het LISS-paneldata geselecteerd. Er kan daarom gesproken worden van onafhankelijke observaties. Dit geldt voor zowel dataset A als dataset B.

4.4.3. Multicollineariteit

Vervolgens is de mate van multicollineariteit onderzocht, dat wil zeggen in hoeverre samenhang en overlap tussen de variabelen is. De mate van multicollineariteit wordt met de Variance Inflation Factor (VIF) onderzocht. Wanneer deze groter is dan 4, dan is sprake van multicollineariteit. In Tabel 2, Tabel 3, Tabel 4 en Tabel 5 is te zien dat geen één van de variabelen een VIF-waarde boven de 4 heeft. Dit laat zien dat in de modellen geen sprake is van multicollineariteit.

4.4.4. Uitbijters

Voor het bepalen van mogelijke uitbijters is de leverage geanalyseerd. Uitbijters zijn mogelijk invloedrijke cases op de analyses. Voor zowel dataset A als dataset B zijn logistische regressieanalyses uitgevoerd met en zonder de mogelijk invloedrijke cases. Hierbij is weinig verschil te zien in de uitkomsten met en zonder de betreffende cases bij het significantieniveau en de odds-ratio's. Ook zijn de cases afzonderlijk bekeken en deze laten geen afwijkende of niet valide waarden zien. Daarom is ervoor gekozen om de betreffende cases in dataset A en B in de dataset te laten. De uitgebreide bespreking van de uitbijters is te vinden in bijlage 4.

5. Conclusie & discussie

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de deelvragen en op de onderzoeksvraag. Daarnaast worden de sterke en zwakke punten van het onderzoek besproken en worden aanbevelingen gedaan voor beleid en vervolgonderzoek.

5.1. Conclusie & theoretische verklaringen bevindingen

5.1.1. Beantwoording deelvragen

De eerste drie deelvragen richtten zich op de toepasbaarheid van de sociale bindingstheorie op slachtofferschap van online oplichting en fraude, de vraag in hoeverre de sociale bindingen kunnen fungeren als toezichthouder zoals wordt beschreven in de routine activiteitentheorie en het verband tussen de sterkte van de sociale bindingen en de kans op slachtofferschap.

De sociale bindingstheorie bestaat uit de bindingen gehechtheid, betrokkenheid, toewijding en overtuiging (Hirschi, 1969). De binding overtuiging is niet meegenomen in het onderzoek omdat deze met de beschikbare data niet goed te operationaliseren was. Uit de resultaten blijkt dat de bindingen van de sociale bindingstheorie slechts gedeeltelijk toepasbaar zijn op de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Met name de gehechtheid van houding lijkt te zorgen voor een kleinere kans op slachtofferschap. Respondenten die zich meer verbonden voelen met anderen om hen heen, hebben een kleinere kans op slachtofferschap. Dit sluit aan bij de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969). Het gevoel verbonden te zijn met anderen kan de kans op slachtofferschap verkleinen omdat het hebben van die bindingen kan zorgen voor bescherming. Mensen die zich verbonden voelen met anderen hebben de mogelijkheid om anderen sneller om advies te vragen, ontvangen eerder waarschuwingen of hulp en nemen vaker voorzorgsmaatregelen op aanraden van anderen (bijvoorbeeld het gebruik van goede wachtwoorden). Daarnaast zorgen personen die dichtbij iemand staan indirect ervoor dat iemand minder aantrekkelijk is als doelwit, doordat risicovolgedrag eerder gesignaleerd en gecorrigeerd kan worden. Vanuit de routine activiteitentheorie fungeert deze vorm van gehechtheid daarmee als informele toezichthouder die het samenkomen van een gemotiveerde dader en geschikt doelwit tegenhoudt (Cohen & Felson, 1979).

Het kwantitatieve deel van de binding gehechtheid, het aantal sociale contacten dat een persoon heeft met familie, vrienden en burens, heeft geen significante invloed op de kans op slachtofferschap. Een mogelijke verklaring dat de kwaliteit van de relaties wel een significante invloed heeft en het aantal relaties, de kwantiteit niet, kan komen doordat de kwaliteit van relaties boven de kwantiteit van relaties gaat. Een persoon kan wel met veel personen banden hebben, maar de kwaliteit van een relatie is een meer beschermende factor dan het aantal relaties dat een persoon heeft. Iemand kan bijvoorbeeld veel contacten hebben, maar als daar veel zwakke relaties tussen zitten die oppervlakkig

zijn, is er minder sprake van sociale steun (Keipi et al., 2017). Personen die minder sociale steun ervaren hebben een grotere kans op slachtofferschap (Zhang & Ye, 2022).

De verwachting dat conventionele bindingen betrokkenheid en toewijding in de vorm van hoofdbezigheid en sport een beschermende werking zouden hebben, werd niet bevestigd door de data. De aanwezigheid van de binding betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid, dus het hebben van een conventionele hoofdbezigheid zoals werk of studie, leidt tot een grotere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Op basis van de levensstijltheorie werd verwacht dat de investeringen die personen maken in conventionele doelen en activiteiten de blootstelling aan risico's zou verminderen, wat zou leiden tot een kleinere kans op slachtofferschap (Hirschi, 1969; Hindelang et al., 1978). Een mogelijke verklaring voor de resultaten is dat werkenden juist vaker via het werk in aanraking komen met frauduleuze berichten die gebruikmaken van officiële en legitieme instanties. Hierdoor zijn werknemers sneller geneigd op zulke berichten te reageren. Daarbij hebben werknemers over het algemeen vertrouwen in de informatiebeveiligingstechnologie en autoriteit binnen hun organisaties, waardoor de kritische blik voor fraude minder wordt (Jalali et al., 2020; Williams et al., 2018). Daarnaast kiezen werkenden vaker voor minder sterke wachtwoorden en zijn zij sneller geneigd om software uit onbetrouwbare bronnen te downloaden, waardoor hun kans op slachtofferschap vergroot (Van der Kleij et al., 2020).

De aanwezigheid van de binding betrokkenheid en sport, het hebben van een conventionele binding op het gebied van sport, lijkt samen te hangen met een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Dit komt overeen met wat werd verwacht in de theorie, maar dit effect is niet significant. Een mogelijke verklaring is dat deelname aan sport wel sociale netwerken creëert, maar dat de beschermende werking ervan beperkt blijft en niet doorwerkt naar online risico's (Coalter, 2007). Daarnaast kan het zijn dat sportdeelname vooral een beschermende functie heeft op het vertonen van crimineel gedrag (Jugl et al., 2021), maar dat deze beschermende werking niet hetzelfde effect heeft op slachtofferschap.

De vierde deelvraag ging over welke andere factoren een rol spelen om slachtoffer te worden van online oplichting en fraude. Allereerst blijken jongere respondenten vaker slachtoffer te zijn geworden van online oplichting en fraude. Dit kan komen doordat jongeren meer gebruik maken van het internet, waarbij zij veel gebruik maken van sociale media. Deze vorm van communicatie gaat vaak gepaard met meer kans op risico's (Oksanen & Keipi, 2013; Van Wilsem, 2013). Het internetgebruik van personen vergroot de kans op slachtofferschap. Dit sluit aan bij de verklaring binnen de levensstijltheorie, die stelt dat meer blootstelling aan risicovolle situaties de kans op slachtofferschap vergroot (Hindelang et al., 1978). Verder hebben personen met een hogere mate van impulsiviteit een grotere kans op slachtofferschap. Dit komt waarschijnlijk omdat impulsievere personen eerder geneigd

zijn op prikkels te reageren zonder na te denken over de gevolgen (Moeller et al., 2001). Ook twee persoonlijkheidskenmerken, extraversie en openheid spelen een rol. Personen die extravert zijn hebben een kleinere kans op slachtofferschap. Op basis van het theoretisch kader werd verwacht dat personen die extravert zijn een grotere kans op slachtofferschap hebben, omdat extraverte personen meer naar de buitenwereld zijn gericht en daardoor eerder contact zoeken met anderen (Borwell, 2018). Dit werd echter niet bevestigd door de data. Dit kan komen doordat personen die extravert zijn meer sociaal en vriendelijk zijn dan personen die niet extravert zijn. Daardoor ontvangen zij een hogere mate van sociale steun (Swickert, et al., 2010). Een hogere mate van sociale steun verkleint de kans op slachtofferschap (Zhang en Ye, 2022). Wanneer personen een meer open karakter hebben, wordt de kans op slachtofferschap groter. Dit kan komen doordat open personen graag nieuwe ervaringen op willen doen en informatie willen delen, wat het risico op slachtofferschap kan vergroten (Borwell, 2018).

Verder blijkt uit de resultaten dat het opleidingsniveau en het geslacht geen invloed hebben op de kans op slachtoffers. Ook de persoonlijkheidskenmerken altruïsme, consciëntieusheid en neuroticisme spelen geen rol bij slachtofferschap.

5.1.2. Beantwoording onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag luidde: *“In hoeverre beïnvloeden sociale bindingen de kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude en hoe verhoudt dit zich tot de rol van de toezichthouder zoals beschreven in de routine activiteitentheorie?”*. Sociale bindingen zijn deels van invloed op slachtofferschap. Vooral gehechtheid, het gevoel verbonden te zijn met anderen, verkleint de kans op slachtofferschap. Deze binding kan worden gezien als een vorm van sociale controle wat aansluit bij de toezichthouder uit de routine activiteitentheorie (Cohen en Felson, 1979). De conventionele bindingen betrokkenheid en toewijding bleken daarentegen geen invloed te hebben, wat suggereert dat de aanwezigheid van deze vormen van binding minder bescherming bieden in de online wereld. Dit wijst erop dat de sociale bindingstheorie deels relevant is voor slachtofferschap van online oplichting en fraude.

5.2. Discussie

Allereerst worden de methodologische verklaringen voor de bevindingen besproken en wordt ingegaan op de sterke en zwakke punten van dit onderzoek. Daarna worden aanbevelingen gedaan voor beleid en vervolgonderzoek.

5.2.1. Methodologische verklaringen bevindingen

Verklaringen voor de (gedeeltelijk) niet bevestigde hypothesen kunnen worden gezocht in methodologische beperkingen. Dit kan onder andere komen doordat (onderdelen van) de sociale

bindingstheorie niet toepasbaar zijn op slachtofferschap van online oplichting en fraude of wellicht doordat de data niet goed aansluit op de concepten. Schreck en Fisher (2004) toonden dat hechte relaties met ouders of leeftijdsgenoten een beschermende rol kunnen bieden bij het worden van slachtoffer van criminaliteit. Deze bevindingen komen niet overeen met de bevindingen van het huidige onderzoek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat hun onderzoek zich richtte op offline criminaliteit, terwijl dit onderzoek online criminaliteit centraal stelde. Ook de bevindingen van Button et al. (2014) wijken af van de huidige resultaten. Dit verschil zou samen kunnen hangen met de onderzochte populatie: hun onderzoek werd uitgevoerd in Engeland, terwijl dit onderzoek zich richtte op Nederland. Culturele en contextuele factoren kunnen hier een rol spelen. Daarnaast kunnen de niet bevestigde resultaten komen doordat de data niet passend genoeg was voor het meten van de concepten. Het niet passen van de theorie bij de data speelt vooral een rol bij de onafhankelijke variabelen. Door de minder bruikbare data werden de mogelijkheden om de bindingen te meten zoals ze in de theorie werden beschreven beperkt. Hierdoor konden de bindingen niet in één concept gemeten worden. De binding gehechtheid werd opgesplitst naar sociale contacten en houding en de bindingen betrokkenheid en toewijding werden opgesplitst naar hoofdbezigheid en sport. Ook zijn de bindingen betrokkenheid en toewijding samen gemeten, waardoor niet hun aparte invloed is onderzocht.

5.2.2. Sterke en zwakke punten

Dit onderzoek heeft sterke en zwakke punten. Een sterk punt is dat het een actueel en relevant onderwerp is. Online oplichting en fraude is de vorm van online criminaliteit die het vaakst voorkomt en in de toekomst waarschijnlijk flink zal groeien. Daarnaast is het theoretisch kader een sterk punt. Het onderzoek is gebaseerd op een uitgebreid theoretisch kader waarin gebruik is gemaakt van verschillende theorieën, zoals de sociale bindingstheorie, routine activiteitentheorie en de levensstijl theorie. Een ander sterk punt is dat met de beschikbare data een aantal samengestelde variabelen goed te operationaliseren en te meten waren. Zo waren de variabelen slachtofferschap, impulsiviteit en de persoonlijkheidskenmerken extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme en openheid gemeten op basis van stellingen uit de literatuur. Ook is het centrale concept slachtofferschap breed gemeten wat zorgt voor een completer beeld.

Een zwak punt dat in overweging moet worden genomen bij de resultaten van dit onderzoek is de zelfrapportage van slachtofferschap. Het is mogelijk dat het aantal slachtoffers een onderrapportage is, bijvoorbeeld doordat de respondenten de tekenen van online oplichting en fraude niet altijd herkennen of niet willen toegeven dat zij slachtoffer zijn geweest omdat zij zich bijvoorbeeld schamen of de gebeurtenis niet nog een keer willen herleven (Cantor en Lynch, 2000). De data vormen het grootste zwakke punt van dit onderzoek. Zoals al eerder beschreven bij 5.2.1. *Methodologische verklaringen bevindingen*, waren de theoretische concepten met de beschikbare data moeilijke te operationaliseren.

De bindingen gehechtheid, betrokkenheid en toewijding werden opgesplitst. Daarnaast is een zwak punt dat de binding overtuiging niet meegenomen kon worden. Deze binding was met de beschikbare data niet goed te operationaliseren. Een ander zwak punt is dat niet alle variabelen meegenomen konden worden in één dataset. Er waren twee datasets nodig, die elk hun eigen beperkingen had. Dataset A bevatte bijvoorbeeld geen informatie over de persoonlijkheidskenmerken, terwijl dataset B een veel kleinere steekproef had.

Hoewel het onderzoek op theoretisch en inhoudelijk gebied een sterk uitgangspunt heeft en bepaalde variabelen goed zijn gemeten, zijn er ook duidelijke beperkingen in de uitvoering van het onderzoek. Deze beperkingen liggen voornamelijk in de data en de bruikbaarheid ervan.

5.2.3. Aanbevelingen beleid en vervolgonderzoek

Aanbevelingen beleid

Op basis van de bevindingen is het van belang dat beleid zich richt op het versterken van sociale gehechtheid en de rol die sociale netwerken spelen bij de bescherming tegen online oplichting en fraude. Door de sociale verbondenheid te bevorderen, bijvoorbeeld via buurtinitiatieven, jongerenwerk of digitale gemeenschappen, kan risicovol onlinegedrag worden verminderd en kunnen mensen sneller terugvallen op hun omgeving wanneer zij met verdachte situaties te maken krijgen. Ook is het belangrijk om de directe omgeving van personen, zoals familieleden, vrienden en collega's, bewust te maken van hun rol als informele toezichthouders. Preventiecampagnes zouden hen kunnen stimuleren om actief het gesprek aan te gaan over online risico's en elkaar te ondersteunen bij veilig internetgebruik. Hoewel dit onderzoek geen directe bevestiging vond voor de invloed van betrokkenheid en toewijding, kan beleid dat inzet op participatie in werk, onderwijs en verenigingsleven indirect bijdragen aan de opbouw van sociale netwerken. Dit soort netwerken kunnen ook de toezichthoudende en beschermende functie uitvoeren, waarmee de weerbaarheid tegen online criminaliteit wordt vergroot.

Vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek is het aan te raden om een onderzoek uit te voeren waarin alle vier de sociale bindingen worden meegenomen om hun invloed op slachtofferschap van online oplichting en fraude vast te stellen. Voor dit onderzoek kan een combinatie worden gemaakt van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Het kwantitatieve deel bestaat uit een representatieve steekproef van volwassen Nederlanders. De respondenten vullen een vragenlijst in waarin vragen worden gesteld over zowel offline als online relaties. Hierbij is het belangrijk dat de vragen de nadruk leggen op hoe verbonden personen zich voelen met ouders, vrienden, collega's of personen die zij online kennen. Daarnaast wordt in de vragenlijst gevraagd of de respondenten ooit slachtoffer zijn geweest van online oplichting en fraude en van welke vorm zij dan slachtoffer zijn geweest. Hierbij kan een korte en heldere

definitie van slachtofferschap van online oplichting en fraude worden gegeven, waarbij wordt benadrukt dat deelname aan de vragenlijst anoniem is. Ook wordt in de vragenlijst verwezen naar beschikbare hulp, zodat de respondenten het gevoel krijgen dat zij serieus worden genomen en dat zij weten dat zij zich niet hoeven te schamen. Bij het onderzoek is het belangrijk dat de operationalisering van deze bindingen zo goed mogelijk aansluiten bij de theoretische concepten, zodat de relatie tussen de theorie van sociale bindingen en slachtofferschap nauwkeurig kan worden onderzocht. Om de bindingen goed te meten zouden de bindingen betrokkenheid en toewijding apart gemeten kunnen worden en kan ook de binding overtuiging mee worden genomen in het onderzoek. Het kwalitatieve deel bestaat uit een aantal diepte-interviews met slachtoffers en niet-slachtoffers om beter te begrijpen waarom sociale bindingen wel of niet een beschermende functie hebben bij online oplichting en fraude.

Er lijkt wel potentie te zitten in de sociale bindingstheorie als verklaring voor slachtofferschap van online oplichting en fraude, maar door de huidige beperkingen met deze data is het moeilijk om dit goed te meten en de invloed te bepalen. Verder is het belangrijk om bij toekomstig onderzoek bij online slachtofferschap en fraude de sociale factoren en verklaringen te blijven onderzoeken. De nadruk ligt veel op individuele kenmerken, maar de sociale factoren zoals sociale bindingen, steun en controle zijn ook belangrijk.

Literatuurlijst

- Aaltonen, M., Kivivuori, J., & Martikainen, P. (2011). Social determinants of crime in a welfare state: Do they still matter? *Acta Sociologica*, 54(2), 161–181.
<https://doi.org/10.1177/0001699311402228>
- ABN AMRO. (z.d.). Fraudeverhaal van Heidi – Ik ben erin getrapt. Geraadpleegd op 25 september 2025, van <https://www.abnamro.nl/nl/prive/abnamro/veilig-bankieren/fraudeverhalen/heidi.html>
- Aebi, M. F., Miró-Llinares, F., & Caneppele, S. (2025). *Understanding crime trends in a hybrid society: The Digital Drift*. Springer Nature. [9783031723872.pdf](https://doi.org/10.1007/9783031723872.pdf)
- Akers, R.L. (2000). *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application* (3rd edition). Roxbury.
- Akkermans, M., Derksen, E., Kennis, M., Kloostermann, R. & Moons, E. (2024). *Veiligheidsmonitor 2023. 5. Online criminaliteit*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2024/veiligheidsmonitor-2023/5-online-criminaliteit>
- Borwell, J., Jansen, J., & Stol, W. (2018). Persoonlijkheidskenmerken van e-fraudeslachtoffers. *Tijdschrift Voor Veiligheid*, 17(1–2), 54–65.
<https://doi.org/10.5553/tvv/187279482018017102005>
- Button, M., Nicholls, C. M., Kerr, J., & Owen, R. (2014). Online frauds: Learning from victims why they fall for these scams. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 47(3), 391–408.
<https://doi.org/10.1177/0004865814521224>
- Cantor, D. & Lynch, J. (2000). Self-Report Surveys as Measures of Crime and Criminal Victimization. *Measurement and analysis of Crime and Justice*, 4. [04c](https://www.ojp.gov/criminal_justice2000/vol_4/04c.pdf)
https://www.ojp.gov/criminal_justice2000/vol_4/04c.pdf
- Cecen-Celik, H., & Keith, S. (2016). Analyzing predictors of bullying victimization with routine activity and social bond perspectives. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(18), 3807–3832.
<https://doi.org/10.1177/0886260516672941>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025a, April 15). 2. *Internetgebruik*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/online-veiligheid-en-criminaliteit-2024/2-internetgebruik>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025b, April 15). 4. *Online oplichting en fraude*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/online-veiligheid-en-criminaliteit-2024/4-online-oplichting-en-fraude>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025c April 15). Meer personen slachtoffer van online criminaliteit in 2024. *Centraal Bureau Voor De Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/16/meer-personen-slachtoffer-van-online-criminaliteit-in-2024>

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, mei 10). 2,2 miljoen Nederlanders slachtoffer online criminaliteit in 2022. *Centraal Bureau Voor De Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/19/2-2-miljoen-nederlanders-slachtoffer-online-criminaliteit-in-2022>
- Chapple, C. L., & Johnson, K. A. (2007). Gender differences in impulsivity. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 5(3), 221–234. <https://doi.org/10.1177/1541204007301286>
- Coalter, F. (2007). Sports Clubs, Social Capital and Social Regeneration: ‘ill-defined interventions with hard to follow outcomes’? *Sport in Society*, 10(4), 537–559. <https://doi.org/10.1080/17430430701388723>
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Cross, S., Richards, K. & Smith, R. G. (2016). The reporting experiences and support needs of victims of online fraud. *Crime and Criminal Justice*, 518, 1–14. <https://eprints.qut.edu.au/221695/1/tandi518.pdf>
- Dickman, S. J. (1990). Functional and dysfunctional impulsivity: Personality and cognitive correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(1), 95–102. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.1.95>
- Felson, M. (1995). Those who discourage crime. In J. E. Eck & D. Weisburd (Eds.), *Crime and Place. Vol.4, Crime Prevention Studies* (pp. 53–66). Criminal Justice Press.
- Felson, M., & Clarke, R. V. (1998). *Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*. Home Office. https://popcenter.asu.edu/sites/g/files/litvpz3631/files/opportunity_makes_the_thief.pdf
- Guedes, I., Martins, M., & Cardoso, C. S. (2022). Exploring the determinants of victimization and fear of online identity theft: an empirical study. *Security Journal*, 36(3), 472–497. <https://doi.org/10.1057/s41284-022-00350-5>
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503621794>
- Guerra, C., & Ingram, J. R. (2020). Assessing the Relationship between Lifestyle Routine Activities Theory and Online Victimization Using Panel Data. *Deviant Behavior*, 43(1), 44–60. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1774707>
- Higgins, G. E., Khey, D. N., Dawson-Edwards, B. C., & Marcum, C. D. (2012). Examining the link between being a victim of bullying and delinquency trajectories among an African American sample. *International Criminal Justice Review*, 22(2), 110–122. <https://doi.org/10.1177/1057567712443965>
- Hindelang, M. J., Gottfredson, M. R., & Garofalo, J. (1978). *Victims of personal crime: An empirical foundation for a theory of personal victimization*. Ballinger.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.

- Hollis-Peel, M. E., Reynald, D. M., Van Bavel, M., Elffers, H., & Welsh, B. C. (2011). Guardianship for crime prevention: a critical review of the literature. *Crime Law and Social Change*, 56(1), 53–70. <https://doi.org/10.1007/s10611-011-9309-2>
- Holt, T. J., & Bossler, A. M. (2008). Examining the Applicability of Lifestyle-Routine Activities Theory for Cybercrime Victimization. *Deviant Behavior*, 30(1), 1–25. <https://doi.org/10.1080/01639620701876577>
- Holtfreter, K., Reisig, M. D., & Pratt, T. C. (2008). Low self-control, routine activities and fraud victimization. *Criminology*, 46(1), 189–220. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2008.00101.x>
- Jalali, M. S., Bruckes, M., Westmattelmann, D., & Schewe, G. (2020). Why employees (Still) click on phishing links: An investigation in hospitals. *Journal of Medical Internet Research*, 22(1), e16775. <https://doi.org/10.2196/16775>
- Janowitz, M. (1975). Sociological Theory and Social Control. *American Journal of Sociology*, 81(1), 82–108. <http://www.jstor.org/stable/2777055>
- Jennings, W. G., Higgins, G. E., Tewksbury, R., Gover, A. R., & Piquero, A. R. (2010). A longitudinal assessment of the Victim-Offender overlap. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(12), 2147–2174. <https://doi.org/10.1177/0886260509354888>
- Jugl, I., Bender, D., & Lösel, F. (2021). Do Sports programs Prevent crime and Reduce Reoffending? A Systematic Review and Meta-Analysis on the Effectiveness of Sports Programs. *Journal of Quantitative Criminology*, 39(2), 333–384. <https://doi.org/10.1007/s10940-021-09536-3>
- Keipi, T., Kaakinen, M., Oksanen, A., & Räsänen, P. (2017). Social tie strength and online victimization: an analysis of young people aged 15–30 years in four nations. *Social Media + Society*, 3(1). <https://doi.org/10.1177/2056305117690013>
- Kranenbarg, M. W., & Van 't Hoff-De Goede, S. (2023). Online criminaliteit in criminologisch perspectief. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 65(4), 400–419. <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2023065004002>
- Leukfeldt, R., Kleemans, E., & Stol, W. (2017). Applying Routine Activity Theory to cybercrime: A theoretical and empirical analysis. *Deviant Behavior*, 38(3), 298–318. <https://doi.org/10.1080/01639625.2016.1197025>
- Leukfeldt, R., Notté, R. & M. Malsch (2018). Slachtofferschap van online criminaliteit. Een onderzoek naar behoeften, gevolgen en verantwoordelijkheden na slachtofferschap van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. WODC. Geraadpleegd op 25 september 2025, van https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2355/2839_Volledige_Tekst_tcm28-368216.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Liu, T., & Li, T. (2023). Social bonds, Internet usage time and bullying involvement: A study of rural secondary school students in China. *Child & Family Social Work*, 30(1), 26–36. <https://doi.org/10.1111/cfs.13091>

- Meier, R. F. & Miethe, T.D. (1993). Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*, 17(1993), 459-499. <http://www.jstor.org/stable/1147556>
- Mesch, G. S., & Dodel, M. (2018). Low Self-Control, information disclosure, and the risk of online fraud. *American Behavioral Scientist*, 62(10), 1356–1371.
<https://doi.org/10.1177/0002764218787854>
- Miró, F. (2014). Routine activity Theory. *The Encyclopedia Of Theoretical Criminology*, 1–7.
<https://doi.org/10.1002/9781118517390.wbetc198>
- Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz J. M & Swann, A. C. (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *Am J Psychiatry*, 158(11), 1783–1793.
<https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.11.1783>
- Mollenhorst, G., Edling, C., & Rydgren, J. (2018). Personal networks and crime victimization among Swedish youth. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 19(2), 116-135. <https://doi.org/10.1080/14043858.2018.1502945>
- Norris, G., Brookes, A., & Dowell, D. (2019). The Psychology of Internet Fraud Victimization: a Systematic Review. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 34(3), 231–245.
<https://doi.org/10.1007/s11896-019-09334-5>
- NU.nl. (2025, 24 maart). *Een op de vijf jongeren is weleens opgelicht door nepwebshop*. Geraadpleegd op 12 augustus 2025, van <https://www.nu.nl/economie/6350237/een-op-de-vijf-jongeren-is-weleens-opgelicht-door-nepwebshop.html>
- NU.nl. (2024, 22 november). *Online fraude leidde in 2023 tot 109 miljoen euro schade*. Geraadpleegd op 12 augustus 2025, van <https://www.politie.nl/nieuws/2024/november/21/00-ruim-100-miljoen-euro-schade-door-online-fraude-in-2023.html>.
- Oksanen, A., & Keipi, T. (2013). Young people as victims of crime on the internet: A population-based study in Finland. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 8(4), 298–309.
<https://doi.org/10.1080/17450128.2012.752119>
- Paulissen, L., & Van Wilsem, J. (2015). *Dat heeft iemand anders gedaan! Een studie naar slachtofferschap en modus operandi van identiteitsfraude in Nederland*. Politie en Wetenschap. [Dat heeft iemand anders gedaan! | Pol](https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2015/dat-heeft-iemand-anders-gedaan-259)
<https://www.politieenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2015/dat-heeft-iemand-anders-gedaan-259> itie en Wetenschap
- Politie (2024). *Online fraude in beeld: Fenomeenbeeld 2024*. Geraadpleegd op 25 september 2025, van <https://veiligheidsnetwerkon.nl/document/585>
- Popp, A. M., & Peguero, A. A. (2012). Social Bonds and the role of School-Based Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(17), 3366–3388.
<https://doi.org/10.1177/0886260512445386>

- Pratt, T. C., Holtfreter, K., & Reisig, M. D. (2010). Routine Online Activity and Internet Fraud Targeting: Extending the Generality of Routine Activity Theory. *Journal Of Research in Crime And Delinquency*, 47(3), 267–296. <https://doi.org/10.1177/0022427810365903>
- Pratt, T. C., & Turanovic, J. J. (2015). Lifestyle and routine activity theories revisited: The importance of “Risk” to the study of victimization. *Victims & Offenders*, 11(3), 335–354. <https://doi.org/10.1080/15564886.2015.1057351>
- RTL Nieuws (2025, 19 januari). *Identiteit Kim gestolen, telefoon staat roodgloeiend: 'Hebben wij van u een camper gekocht'*. Geraadpleegd op 28 september 2025, van [Idehttps://www.rtl.nl/nieuws/binnenland/artikel/5489999/identiteit-van-kim-werd-door-verkoop-camper-autoscout-gestolen](https://www.rtl.nl/nieuws/binnenland/artikel/5489999/identiteit-van-kim-werd-door-verkoop-camper-autoscout-gestolen) Identiteit Kim gestolen, telefoon staat roodgloeiend: 'Hebben wij van u een camper gekocht?'
- Scherpenzeel, A.C., & Das, M. (2011). “True” Longitudinal and Probability-Based Internet Panels: Evidence from the Netherlands. *Social and Behavioral Research and the Internet* (pp. 77-104). Routledge
- Schreck, C. J., & Fisher, B. S. (2004). Specifying the influence of family and peers on violent victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(9), 1021–1041. <https://doi.org/10.1177/0886260504268002>
- Shaw, J. (2019). Making evil: The science behind humanity's dark side. *Wired*. Retrieved from <https://www.wired.com/story/julia-shaw-making-evil-internet-crime>
- Sipma, T., & Van Leijsen, E. (2019). *Slachtofferschap van online criminaliteit: Prevalentie, risicofactoren en gevolgen*. WODC. [Cahier_2019-18_Volledige_tekst_tcm28-418358.pdf](#)
- Stol, W., Leukfeldt, E., & Klap, H. (2012). Cybercrime en politie. *Justitiële Verkenningen*, 38(1), 25–39. <https://doi.org/10.5553/jv/016758502012038001003>
- Swickert, R. J., Hittner, J. B., & Foster, A. (2010). Big Five traits interact to predict perceived social support. *Personality and Individual Differences*, 48(6), 736–741. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.01.018>
- Tewksbury, R., & Mustaine, E. E. (2000). Routine Activities and Vandalism: A Theoretical and Empirical study. *Journal of Crime and Justice*, 23(1), 81–110. <https://doi.org/10.1080/0735648x.2000.9721111>
- Van Den Eijnden, R. J. J. M., Meerkerk, G., Vermulst, A. A., Spijkerman, R., & Engels, R. C. M. E. (2008). Online communication, compulsive internet use, and psychosocial well-being among adolescents: A longitudinal study. *Developmental Psychology*, 44(3), 655–665. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.3.655>
- Van Wilsem, J. (2011). “Bought it, but Never Got it” Assessing Risk Factors for Online Consumer Fraud Victimization. *European Sociological Review*, 29(2), 168–178. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr053>

- Vakhitova, Z. I., Alston-Knox, C. L., & Mawby, R. I. (2022). Online Routine Activities and Self-Guardianship against Cyber Abuse. *Victims & Offenders*, 18(4), 623–645.
<https://doi.org/10.1080/15564886.2021.2022056>
- Vakhitova, Z. I., Go, A., & Alston-Knox, C. L. (2021). Guardians Against Cyber Abuse: Who are They and Why do They Intervene? *American Journal of Criminal Justice*, 48(1), 96–122.
<https://doi.org/10.1007/s12103-021-09641-w>
- Williams, E. J., Hinds, J., & Joinson, A. N. (2018). Exploring susceptibility to phishing in the workplace. *International Journal of Human-Computer Studies*, 120, 1–13.
<https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2018.06.004>
- Yar, M. (2005). The novelty of ‘cybercrime’: An assessment in light of routine activity theory. *European Journal of Criminology*, 2(4), 407–427. <https://doi.org/10.1177/147737080556056>
- Zhang, Z., & Ye, Z. (2022). The role of social-psychological factors of victimity on victimization of online fraud in China. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1030670>

Bijlage 1. Operationalisering variabelen

In deze bijlage worden de stellingen weergegeven van waaruit de variabelen bestaan en waarmee de variabelen zijn geoperationaliseerd in het methoden hoofdstuk (Hoofdstuk 2).

Gehechtheid houding

De gehechtheid van persoonlijke houding is gemeten met vijf stellingen uit de vragenlijst, waarin de respondenten aangaven in hoeverre de uitspraken op hen van toepassing waren. Deze stellingen waren:

- ‘Ik ervaar een leegte om me heen’;
- ‘Er zijn genoeg mensen waarop ik in geval van narigheid kan terugvallen’;
- ‘Ik ken veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen’;
- ‘Er zijn voldoende mensen met wie ik mij nauw verbonden voel’;
- ‘Vaak voel ik me in de steek gelaten’

Impulsiviteit

De mate van impulsiviteit bestaat uit de volgende stellingen:

- ‘Ik zeg en doe vaak dingen zonder rekening te houden met de gevolgen’;
- ‘Ik werk problemen graag langzaam en voorzichtig uit’;
- ‘Ik maak geregeld afspraken zonder na te denken of ik ze ook daadwerkelijk kan nakomen’;
- ‘Ik koop regelmatig dingen zonder erbij na te denken of ik ze mij wel kan veroorloven’;
- ‘Ik kom te vaak tot een besluit zonder alle facetten van de situatie bekeken te hebben’;
- ‘Ik denk vaak onvoldoende na voordat ik iets doe’;
- ‘Ik raak regelmatig in de problemen omdat ik onnadenkend handel’;
- ‘Veel van de plannen die ik maak pakken ongunstig uit omdat ik ze onvoldoende uitgewerkt heb’;
- ‘Ik ben vaak betrokken bij dingen zonder vooraf de mogelijke problemen te overwegen’;
- ‘Voordat ik belangrijke beslissingen neem, overweeg ik eerst voorzichtig de voor- en nadelen’;
- ‘Ik ben goed in zorgvuldig redeneren’;
- ‘Ik spreek vaak mijn gedachten uit zonder nadenken’

Persoonlijkheidskenmerken

De stellingen die per persoonlijkheidskenmerk aan de respondenten zijn voorgelegd zijn:

- Extraversie:
 - ‘Breng leven in de brouwerij’;
 - ‘Praat niet veel’;
 - ‘Voel me goed in het gezelschap van mensen’;

- 'Blijf op de achtergrond';
- 'Begin gesprekken';
- 'Heb weinig te zeggen';
- 'Praat met veel verschillende mensen op feestjes';
- 'Houd er niet van de aandacht op mijzelf te vestigen';
- 'Vind het niet erg om in het middelpunt van de belangstelling te staan';
- 'Ben stil in het gezelschap van vreemden'
- Altruïsme:
 - 'Voel me weinig begaan met anderen';
 - 'Ben geïnteresseerd in mensen';
 - 'Beledig mensen';
 - 'Voel mee met de gevoelens van anderen';
 - 'Ben niet geïnteresseerd in de problemen van andere mensen';
 - 'Ben sentimenteel';
 - 'Ben niet echt geïnteresseerd in anderen';
 - 'Neem de tijd voor anderen';
 - 'Voel de emoties van anderen';
 - 'Zorg dat mensen zich op hun gemak voelen'
- Consciëntieusheid:
 - 'Ben altijd voorbereid';
 - 'Laat mijn persoonlijke bezittingen rondslingeren';
 - 'Besteed aandacht aan details';
 - 'Maak een puinhoop van dingen';
 - 'Doe karweitjes meteen';
 - 'Vergeet vaak om dingen op de juiste plaats terug te zetten';
 - 'Houd van orde';
 - 'Onttrek me aan mijn verplichtingen';
 - 'Volg een planning';
 - 'Ben veeleisend in mijn werk';
- Neuroticisme
 - 'Raak makkelijk gestrest';
 - 'Ben meestal ontspannen';
 - 'Maak me zorgen over dingen';
 - 'Voel me zelden neerslachtig';
 - 'Raak makkelijk van streek';
 - 'Verander vaak van stemming';
 - 'Heb regelmatig stemmingswisselingen';

- 'Raak snel geërgerd';
- 'Voel me vaak neerslachtig'
- Openheid:
 - 'Heb een uitgebreide woordenschat';
 - 'Heb moeite om abstracte ideeën te begrijpen';
 - 'Heb een levendige fantasie';
 - 'Ben niet geïnteresseerd in abstracte ideeën';
 - 'Heb uitstekende ideeën';
 - 'Heb geen goede verbeelding';
 - 'Begrijp dingen snel';
 - 'Gebruik moeilijke woorden';
 - 'Besteed tijd om over dingen na te denken';
 - 'Zit vol met ideeën'

Bijlage 2. Univariate statistieken

In deze bijlagen worden de univariate statistieken van de variabelen weergegeven die in het resultaten hoofdstuk (Hoofdstuk 4) worden besproken.

Tabel 6: univariate beschrijvende statistieken dataset A

<i>Variabele</i>	<i>Gemiddelde</i> <i>(standaarddeviatie)</i>	<i>Minimum</i>	<i>Q1</i>	<i>Mediaan</i>	<i>Q3</i>	<i>Maximum</i>	<i>N</i> totaal
Slachtofferschap (0 = nee; 1 = ja)*	89,9% niet 10,1% wel	0				1	1597
Gehechtheid sociale contacten	11,00 (3,26)	2	9	11	13	19	1597
Gehechtheid houding	13,50 (2,00)	5	13	14	15	15	1597
Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid (0 = nee; 1 = ja)*	34,8% niet 65,2% wel	0				1	1597
Betrokkenheid en toewijding sport (0 = nee; 1 = ja)*	39,9% niet 60,1% wel	0				1	1597
Geslacht (0 = man; 1 = vrouw)*	66,3% man 33,7% vrouw	0				1	1597
Leeftijd	55,1 (15,43)	19	44	57	67,5	89	1597
Opleidingsniveau (3 categorieën)	2,35 (0,74)	0				3	1597
Laag	16,3% (261)						
Midden	32,2% (514)						
Hoog	51,5% (822)						
Impulsiviteit	0,98 (1,54)	0	0	0	1	12	1597
Internetgebruik	17,53 (15,38)	0	7	14	22	155	1597

*Bij nominale variabelen zijn de frequentieverdelingen vermeld in percentage

Tabel 7: univariate beschrijvende statistieken dataset B

<i>Variabele</i>	<i>Gemiddelde</i> <i>(standaarddeviatie)</i>	<i>Minimum</i>	<i>Q1</i>	<i>Mediaan</i>	<i>Q3</i>	<i>Maximum</i>	<i>N</i> totaal
Slachtofferschap (0 = nee; 1 = ja)*	85,5% niet 14,5% wel	0				1	131
Gehechtheid sociale contacten	11,37 (3,26)	5	9	11	14	18	131
Gehechtheid houding	13,24 (2,32)	6	12	14	15	15	131
Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid (0 = nee; 1 = ja)*	17,6% niet 82,4% wel	0				1	131
Betrokkenheid en toewijding sport (0 = nee; 1 = ja)*	32,8% niet 67,2% wel	0				1	131
Geslacht (0 = man; 1 = vrouw)*	52,7% man 47,3% vrouw	0				1	131
Leeftijd	47 (15,46)	20	35	46	61	81	131
Opleidingsniveau (3 categorieën)	2,43 (3,00)	0				3	131
Laag	15,3% (20)						
Midden	26,7% (35)						
Hoog	58% (76)						
Impulsiviteit	1,12 (1,00)	0	0	1	2	12	131
Extraversie	33,38 (6,64)	17	29	34	38	49	131
Altruïsme	38,29 (4,89)	24	35	39	41	48	131
Consciëntieusheid	37,79 (4,91)	22	35	38	41	48	131
Neuroticisme	34,23 (6,64)	18	30	35	39	48	131
Openheid	33,59 (4,58)	22	31	33	36	36	131
Internetgebruik	18,47 (15,23)	1	8	14	24,5	80	131

*Bij nominale variabelen zijn de frequentieverdelingen vermeld in percentages

Tabel 8: frequentietabel internetgebruik respondenten dataset A, N = 1597

Internetgebruik in uren	Groep	Aantal respondenten	Percentage respondenten
0 – 5	Totaal	254	16%
	Niet-slachtoffers	238	93,7%
	Slachtoffers	16	6,3%
6 – 10	Totaal	353	22,1%
	Niet-slachtoffers	324	91,8%
	Slachtoffers	219	8,2%
11 – 15	Totaal	304	19%
	Niet-slachtoffers	268	88,1%
	Slachtoffers	36	11,9%
16 – 20	Totaal	203	12,8%
	Niet-slachtoffers	187	92,1%
	Slachtoffers	16	7,9%
21 – 30	Totaal	267	16,7%
	Niet-slachtoffers	235	88%
	Slachtoffers	32	12%
31 – 40	Totaal	99	6,2%
	Niet-slachtoffers	88	88,9%
	Slachtoffers	11	11,1%
41 – 60	Totaal	85	5,3%
	Niet-slachtoffers	69	81%
	Slachtoffers	16	19%
61 – 80	Totaal	19	1,1%
	Niet-slachtoffers	16	83,3%
	Slachtoffers	3	16,7%
81 – 100	Totaal	9	0,6%
	Niet-slachtoffers	7	77,8%
	Slachtoffers	2	22,2%
101 – 168	Totaal	4	0,3%
	Niet-slachtoffers	3	75%
	Slachtoffers	1	25%

Bijlage 3. Samenhang variabelen

In deze bijlage wordt uitgebreid de verbanden tussen de variabelen besproken. Om de verbanden te onderzoeken zijn de Pearson correlatie en de Cramer's V en Cramer's V^4 berekend.

In Tabel 9 en Tabel 10 is weergegeven hoe de variabelen met elkaar samenhangen. De samenhang tussen de variabelen van zowel dataset A als B wordt geanalyseerd. Eerst wordt de samenhang tussen de variabelen in dataset A besproken.

Variabelen dataset A

Allereerst is de samenhang tussen de variabelen onderzocht die betrekking hebben op de hypothesen. Hierbij gaat het om de afhankelijke variabele slachtofferschap en de onafhankelijke variabelen. Uit de analyses blijkt dat sprake is van een zwakke en niet significante correlatie tussen slachtofferschap en gehechtheid sociale contacten ($r = 0,012$). Dit betekent dat wanneer de gehechtheid sociale contacten groter wordt, wanneer personen meer contact hebben met familie, vrienden en burens, de kans dat zij slachtoffer worden van online oplichting en fraude niet kleiner wordt. Dit verband werd wel verwacht op basis van het theoretisch kader. De correlatie tussen slachtofferschap en gehechtheid houding is zwak en negatief, maar wel significant ($r = -0,077$; $p < 0,01$). Dit betekent dat een hogere mate van gehechtheid van houding samenhangt met een iets lagere kans op slachtofferschap. Wanneer personen zich meer verbonden voelen met anderen om hen heen, wordt hun kans op slachtofferschap kleiner.

De Cramer's V (0,063) tussen slachtofferschap en betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid laat een zwak verband zien. Op basis van de Cramer's V kan worden gesteld dat er geen verband is tussen de hoofdbezigheid van een persoon en de kans op slachtofferschap. Ook tussen slachtofferschap en betrokkenheid en toewijding sport is op basis van de Cramer's V (0,001) sprake van een zwak verband. Voor deze bindingen werd op basis van het theoretisch kader verwacht dat wel sprake zou zijn van een verband met de afhankelijke variabele slachtofferschap. In de theorie werd verwacht dat de aanwezigheid van de bindingen de kans op slachtofferschap zouden verkleinen.

Vervolgens zijn de verbanden tussen de controlevariabelen en slachtofferschap onderzocht. Op basis van de Cramer's V (0,028) tussen slachtofferschap en geslacht, is er sprake van een zeer zwak verband tussen slachtofferschap en geslacht. Dit betekent dat geslacht en slachtofferschap niet met elkaar samenhangen en geen invloed op elkaar hebben. Op basis van het theoretisch kader werd dit verband wel verwacht. Tussen slachtofferschap en leeftijd is sprake van een zwakke negatieve, maar significante correlatie ($r = -0,112$; $p < 0,01$). Dit betekent dat naarmate de leeftijd toeneemt, de kans

⁴ Er is geen sprake van samenhang tussen variabelen bij de Cramer's V bij een waarde van 0; 0,1 geeft een zwakke samenhang weer; 0,3 een gemiddelde (matige) samenhang; 0,5 een sterke samenhang en 1 een perfecte samenhang.

op slachtofferschap iets kleiner wordt. Wanneer personen jonger zijn, is de kans op slachtofferschap wat groter.

Er is nauwelijks sprake van een correlatie tussen slachtofferschap en opleidingsniveau ($r = -0,002$). Dit betekent dat op basis van deze correlatie het opleidingsniveau van personen geen verband heeft met de kans op slachtofferschap. Dit is anders dan werd verwacht in theorie. In het theoretisch kader werd verwacht dat opleidingsniveau wel invloed zou hebben op de kans op slachtofferschap.

Impulsiviteit correleert positief en zwak met slachtofferschap ($r = 0,100$; $p < 0,01$). Dit verband is significant. Dit betekent dat wanneer een persoon een lagere mate van impulsiviteit heeft, de kans op slachtofferschap kleiner wordt. Dit betekent ook dat wanneer personen een hogere mate van zelfcontrole hebben, de kans op slachtofferschap kleiner is. Wanneer personen impulsiever zijn en minder zelfcontrole hebben, is de kans op slachtofferschap wat kleiner.

Tussen slachtofferschap en internetgebruik is de correlatie positief en zwak, maar significant ($r = 0,095$; $p < 0,01$). Dit betekent dat wanneer het internetgebruik stijgt, de kans op slachtofferschap ook wat groter wordt. Wanneer personen meer gebruik maken van internet, is de kans op slachtofferschap wat groter.

Variabelen dataset B

De resultaten van het onderzoeken van de verbanden tussen slachtofferschap en de controlevariabelen in de dataset B zijn weergegeven in tabel Tabel 10. In Tabel 10 is allereerst te zien dat sprake is van een zwakke en negatieve correlatie tussen slachtofferschap en extraversie ($r = -0,109$). Ook gelden er zwakke correlaties voor de rest van de controlevariabelen met slachtofferschap, met altruïsme ($r = 0,064$), consciëntieusheid ($r = -0,111$), neuroticisme ($r = -0,165$) en openheid ($r = 0,099$). Dat de persoonlijkheidskenmerken niet samenhangen met de kans op slachtofferschap is anders dan werd verwacht in het theoretisch kader. In de theorie werd verwacht dat een hogere mate van de persoonlijkheidskenmerken zouden zorgen voor een kleinere kans op slachtofferschap van online oplichting en fraude. Op basis van deze correlaties kan worden gezegd dat de persoonlijkheidskenmerken geen invloed hebben op de kans op slachtofferschap.

Tabel 9: correlaties en associatiematen dataset A, N = 1597

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.Slachtofferschap (0=nee; 1=ja)*	-									
2.Gehechtheid sociale contacten	0,012 ^a	-								
3.Gehechtheid houding	-0,077*** ^a	0,339*** ^a	-							
4.Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid (0=nee; 1=ja)	0,063 ^b	0,124 ^b	0,081 ^b	-						
5.Betrokkenheid en toewijding sport (0=nee; 1 = ja)	0,001 ^b	0,177 ^b	0,164 ^b	0,100 ^b	-					
6.Geslacht (0=man; 1=vrouw)	0,028 ^b	0,135 ^b	0,102 ^b	0,024 ^b	0,008 ^b	-				
7.Leeftijd ^A	-0,112*** ^a	-0,144*** ^a	0,019 ^a	-0,634*** ^a	-0,114*** ^a	-0,112*** ^a	-			
8.Opleidingsniveau	-0,002 ^a	0,080*** ^a	0,096*** ^a	0,152*** ^a	0,205*** ^a	0,000	-0,172*** ^a	-		
9.Impulsiviteit	0,100*** ^a	0,015 ^a	-0,140*** ^a	0,090*** ^a	0,010 ^a	0,023 ^a	-0,182*** ^a	-0,084*** ^a	-	
10.Internetgebruik	0,095*** ^a	0,077*** ^a	-0,044 ^a	0,77*** ^a	0,006 ^a	0,008 ^a	-0,182*** ^a	0,014 ^a	0,076*** ^a	-

*Significant bij $p < 0,05$; ** significant bij $p < 0,01$; tweezijdige toets

^a Pearson correlatie; ^b Cramer's V

Tabel 10: correlaties en associatiematen met alle variabelen dataset B, $N = 131$

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10	11.	12.	13.	14.	15.
1.Slachtofferschap (0=nee; 1=ja)*	-														
2.Gehechtheid sociale contacten	-0,061 ^a	-													
3.Gehechtheid houding	-0,070 ^a	0,345** ^a	-												
4.Betrokkenheid en toewijding hoofdbezigheid (0=nee; 1=ja)	0,003 ^b	0,248 ^b	0,272 ^b	-											
5.Betrokkenheid en toewijding sport (0=nee; 1 = ja)	0,103 ^b	0,263 ^b	0,251 ^b	0,072 ^b	-										
6.Geslacht (0=man; 1=vrouw)*	0,044 ^b	0,337 ^b	0,355 ^b	0,028 ^b	0,054 ^b	-									
7.Leeftijd	0,103 ^a	0,287** a	0,021 ^a	0,472** a	0,076 ^a	-0,011 ^a	-								
8.Opleidingsniveau	-0,018 ^a	-0,091 ^a	0,124 ^a	0,019 ^a	0,218** ^a	0,041 ^a	-0,107 ^a	-							
9.Impulsiviteit	-0,033 ^a	0,084 ^a	-0,187** ^a	-0,017 ^a	0,103 ^a	-0,005 ^a	-0,246** ^a	0,053 ^a	-						
10.Extraversie	-0,109 ^a	0,203** ^a	0,153 ^a	-0,111 ^a	0,092 ^a	0,056 ^a	-0,116 ^a	0,049 ^a	0,149 ^a	-					
11.Altruïsme	0,064 ^a	0,105 ^a	0,316** ^a	0,062 ^a	0,122 ^a	0,374** ^a	-0,069 ^a	0,037 ^a	-0,083 ^a	0,394** ^a	-				
12.Consciëntieusheid	-0,111 ^a	-0,054 ^a	0,156 ^a	0,062 ^a	0,044 ^a	0,255** ^a	0,054 ^a	0,086 ^a	-0,191** ^a	0,111 ^a	0,300** ^a	-			
13.Neuroticisme	-0,165 ^a	0,092 ^a	0,372** ^a	-0,097 ^a	0,066 ^a	-0,044 ^a	0,293** ^a	0,066 ^a	-0,343** ^a	0,215** ^a	0,024 ^a	0,284** ^a	-		
14.Openheid	0,099 ^a	0,008 ^a	0,082 ^a	-0,063 ^a	0,040 ^a	0,096 ^a	-0,130 ^a	0,216** ^a	0,131 ^a	0,475** ^a	0,284** ^a	0,202** ^a	0,222** ^a	-	
15.Internetgebruik	0,179** ^a	0,109 ^a	-0,009 ^a	0,122** ^a	0,083 ^a	0,057 ^a	0,300** ^a	0,094 ^a	0,066 ^a	0,030 ^a	0,042 ^a	-0,044 ^a	-0,220** ^a	0,044 ^a	-

*Significant bij $p < 0,05$, ** significant bij $p < 0,01$; tweezijdige toets

^a Pearson correlatie; ^b Cramer's V

Bijlage 4. Mogelijk invloedrijke cases

In deze bijlage worden de uitbijters, de mogelijk invloedrijke cases, van dataset A en dataset B besproken.

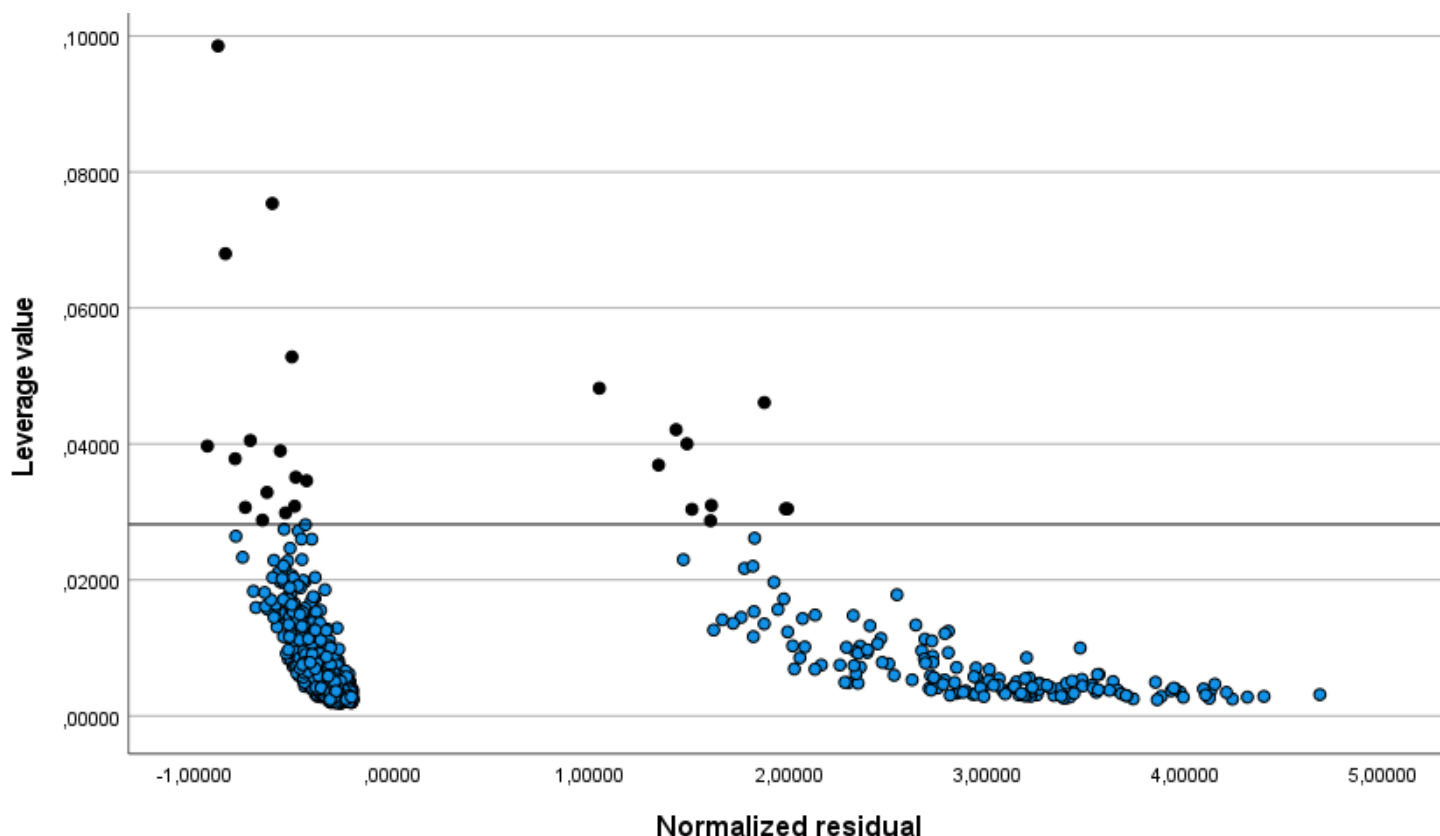
Uitbijters

Voor de leverage van dataset A geldt: $3(\text{aantal predictoren} + 1)/n$, dus $3(14 + 1)/1597 = 0,0282$.

Wanneer de leverage $> 0,0282$, dan is het punt een mogelijk probleem. Van de leverage is een spreidingsdiagram gemaakt met de leverage op de y-as en de gestandaardiseerde residuen op de x-as.

In de grafiek is een lijn getrokken bij 0,0282 op de y-as om te bepalen welke cases mogelijke uitbijters zijn. Dit zijn case 40, 47, 85, 152, 196, 291, 352, 548, 590, 748, 766, 935, 956, 1032, 1088, 1154, 1164, 1229, 1288, 1302, 1340, 1423, 1456, 1520 en 1571. Het spreidingsdiagram is hieronder in figuur 2 weergegeven.

Figuur 2: spreidingsdiagram mogelijk invloedrijke cases dataset A, $N = 1597$



Om de invloed van de extreme cases te bepalen is een logistische regressieanalyse uitgevoerd met en zonder de betreffende cases. In Tabel 11 hieronder is de logistische regressieanalyse met de cases uitgevoerd. In Tabel 12 zijn de uitkomsten van de logistische regressieanalyse zonder de cases te zien. Bij het vergelijken van de tabellen is allereerst te zien dat de odds-ratio's niet veel veranderen. Alleen bij het significantieniveau van impulsiviteit is een verandering te zien. De variabele impulsiviteit was

met de extreme cases wel significant, maar na het weglaten van deze cases niet significant. De extreme cases zijn afzonderlijk bekeken. De cases bevatten geen onbetrouwbare of niet valide waarden. De cases met extreme waarden zijn bijvoorbeeld personen die extreem laag scoren op impulsiviteit (9 voor case 1229 en case 1164) of een hele hoge (100 uur voor case 1302) of lage mate (6 uur voor case 548) van internetgebruik hebben. Deze extreme waarden geven geen reden om de cases uit de dataset te verwijderen.

Tabel 11: logistische regressieanalyse met mogelijk invloedrijke cases dataset A, $N = 1597$

		Variables in the Equation						95% C.I. for EXP(B)	
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Step 1 ^a	geslacht van de respondent	,097	,179	,295	1	,587	1,102	,776	1,566
	leeftijd	-,016	,007	5,169	1	,023	,984	,971	,998
	hoogst genoten opleiding afgerond met diploma	,010	,123	,007	1	,932	1,010	,794	1,286
	impulsiviteit	,118	,047	6,356	1	,012	1,125	1,027	1,233
	internetgebruik	,012	,005	6,807	1	,009	1,012	1,003	1,021
	conventionele binding hoofdbezigheid	,066	,233	,081	1	,776	1,069	,677	1,688
	conventionele binding sport	-,039	,179	,047	1	,827	,962	,677	1,366
	gehechtheid_sociale_contacten	,013	,028	,220	1	,639	1,013	,959	1,070
	gehechtheid_houding	-,098	,041	5,836	1	,016	,906	,837	,982
	Constant	-,616	,782	,621	1	,431	,540		

a. Variable(s) entered on step 1: gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding.

Tabel 12: logistische regressieanalyse zonder mogelijk invloedrijke cases dataset A, $N = 1597$

		Variables in the Equation						95% C.I. for EXP(B)	
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Step 1 ^a	geslacht van de respondent	,111	,184	,364	1	,546	1,117	,779	1,602
	leeftijd	-,016	,007	4,456	1	,035	,985	,970	,999
	hoogst genoten opleiding afgerond met diploma	-,026	,126	,043	1	,836	,974	,762	1,246
	impulsiviteit	,066	,060	1,226	1	,268	1,068	,950	1,201
	internetgebruik	,014	,006	6,674	1	,010	1,015	1,003	1,026
	conventionele binding hoofdbezigheid	,086	,241	,128	1	,721	1,090	,679	1,749
	conventionele binding sport	-,037	,183	,041	1	,840	,964	,673	1,379
	gehechtheid_sociale_contacten	,008	,029	,075	1	,784	1,008	,952	1,067
	gehechtheid_houding	-,091	,042	4,608	1	,032	,913	,840	,992
	Constant	-,618	,830	,553	1	,457	,539		

a. Variable(s) entered on step 1: gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding.

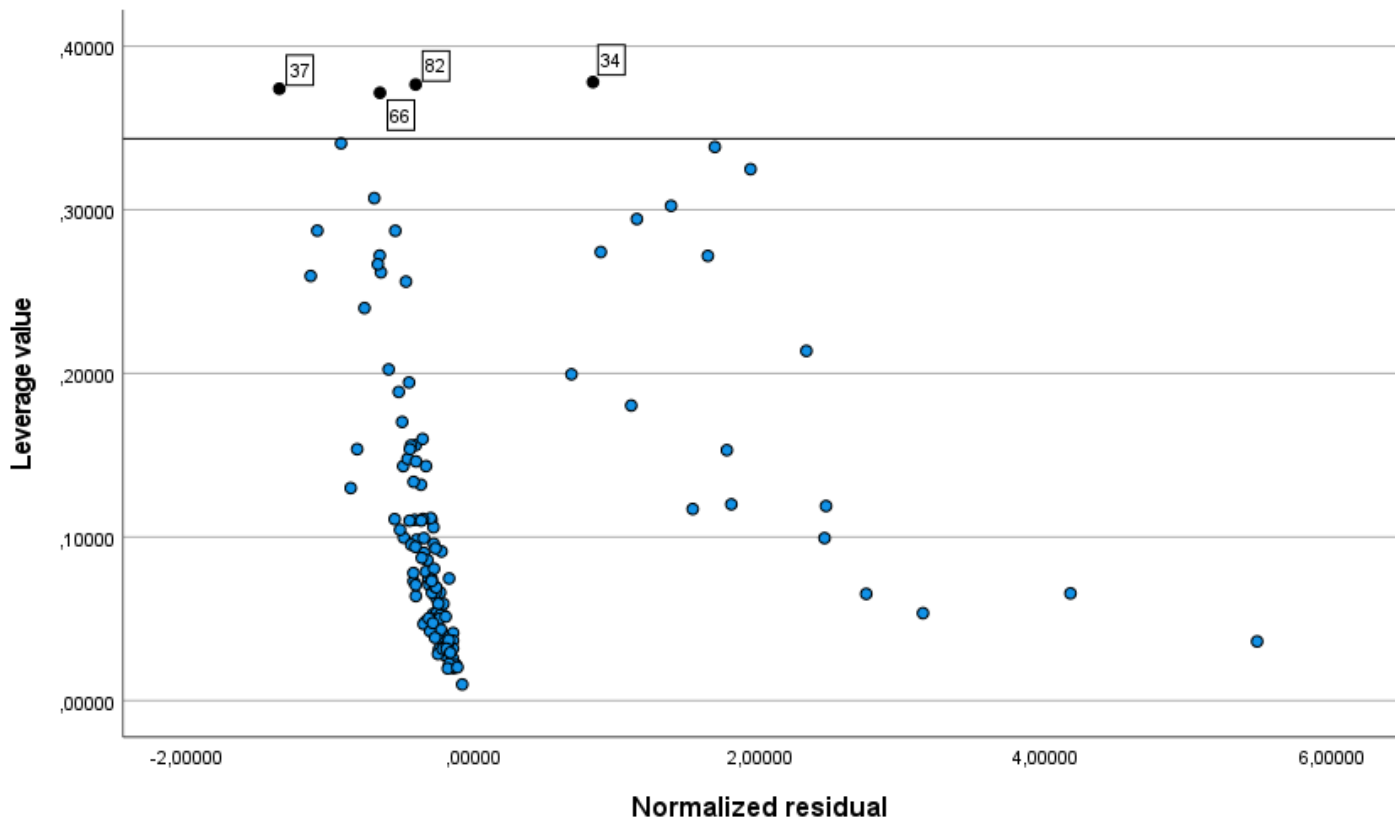
Voor de leverage voor dataset B geldt: $3(\text{aantal predictoren} + 1)/n$, dus $3(14 + 1)/131 = 0,343$.

Wanneer leverage $> 0,3435$, dan is het punt een mogelijk probleem. Van de leverage is een spreidingsdiagram gemaakt met de leverage op de y-as en de gestandaardiseerde residuen op de x-as.

In de grafiek is op de y-as een lijn getrokken bij 0,343 om te onderzoeken welke cases mogelijk uitbijters zijn. Op basis hiervan worden de extreme cases geanalyseerd. Dit zijn case 34, 37, 66 en 82.

Zie het spreidingsdiagram in figuur 3 hieronder.

Figuur 3: spreidingsdiagram mogelijk invloedrijke cases dataset B, $N = 131$



Om de invloed van de cases te bepalen is een logistische regressieanalyse uitgevoerd met en zonder de betreffende cases. Tabel 13 is de logistische regressieanalyse met de cases. Tabel 14 is de logistische regressieanalyse zonder de cases. Hieruit blijkt dat de odds-ratio's redelijk gelijk blijven. In de tabel is wel te zien dat extraversie van wel significant naar niet significant gaat en dat neuroticisme van niet significant naar wel significant gaat. De cases zijn afzonderlijk onderzocht en daaruit blijkt dat de cases geen onbetrouwbare of invalide waarden bevatten. Case 34 scoort hoog op altruïsme (38) en neuroticisme (39). Case 37 scoort hoog op extraversie (38), altruïsme (34) en openheid (38). Case 66 heeft een hoge mate van impulsiviteit (8) en een hoge score op extraversie (39), altruïsme (40) en openheid (37). Als laatste heeft case 82 een hoge mate van impulsiviteit (12) en scoort die persoon hoog op extraversie (42), altruïsme (39), consciëntieusheid (41) en openheid (42). Daarom is ervoor gekozen om de cases niet uit de dataset te verwijderen.

Tabel 13: logistische regressieanalyse met mogelijk invloedrijke cases dataset B, N = 131

Variables in the Equation		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	gehechtheid_sociale_contacten	-,019	,090	,044	1	,833	,981
	gehechtheid_houding	-,018	,134	,017	1	,895	,982
	conventionele binding hoofdbezigheid	,040	,789	,003	1	,960	1,040
	conventionele binding sport	,829	,660	1,577	1	,209	2,292
	extraversie	-,103	,047	4,715	1	,030	,903
	altruïsme	,095	,069	1,919	1	,166	1,100
	consciëntieusheid	-,071	,055	1,694	1	,193	,931
	neuroticisme	-,079	,045	3,049	1	,081	,924
	openheid	,153	,068	5,097	1	,024	1,165
	Constant	-2,226	3,020	,543	1	,461	,108

a. Variable(s) entered on step 1: gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding, conventionele binding hoofdbezigheid, conventionele binding sport, extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme, openheid.

Tabel 14: logistische regressieanalyse zonder mogelijk invloedrijke cases dataset B, N = 131

Variables in the Equation		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	gehechtheid_sociale_contacten	-,066	,096	,476	1	,490	,936
	gehechtheid_houding	-,049	,133	,136	1	,712	,952
	conventionele binding hoofdbezigheid	-,390	,768	,258	1	,611	,677
	conventionele binding sport	1,062	,708	2,248	1	,134	2,891
	extraversie	-,072	,050	2,030	1	,154	,931
	altruïsme	,080	,069	1,362	1	,243	1,084
	consciëntieusheid	-,056	,062	,827	1	,363	,945
	neuroticisme	-,115	,051	5,084	1	,024	,892
	openheid	,173	,073	5,603	1	,018	1,189
	Constant	-1,587	3,135	,256	1	,613	,205

a. Variable(s) entered on step 1: gehechtheid_sociale_contacten, gehechtheid_houding, conventionele binding hoofdbezigheid, conventionele binding sport, extraversie, altruïsme, consciëntieusheid, neuroticisme, openheid.

Bijlage 5. Verklaring ChatGPT

Tijdens het schrijven van mijn scriptie heb ik gebruik gemaakt van ChatGPT als inspiratiebron en om mee te sparren. Het programma kon mij onder andere helpen bij het meedenken en verkennen van mijn onderwerp, het aanscherpen van formuleringen en het vormen van de juiste conclusies binnen het onderzoek. De uiteindelijke inhoudelijk keuzes, interpretaties en conclusies zijn volledig door mijzelf gemaakt. ChatGPT heeft alleen een ondersteunende rol gehad in het schrijfproces.